

De Økonomiske Råd
Formandskabet

**SKRIFTLIGE
INDLÆG FRA
DET ØKONOMISKE
RÅDS MEDLEMMER**

SKRIFTLIGE INDLÆG FRA DET ØKONOMISKE RÅDS MEDLEMMER

På de følgende sider er gengivet skriftlige indlæg fra medlemmer af Det Økonomiske Råd. Følgende medlemmer har ønsket at give skriftlige bidrag:

Finansministeriet
Erhvervsministeriet
Kommunale organisationer
Danmarks Nationalbank
Dansk Arbejdsgiverforening
FH – Fagbevægelsens Hovedorganisation
3F - Fagligt Fælles Forbund
Dansk Metal
Akademikerne
DI
SMVdanmark
Landbrug & Fødevarer
Dansk Erhverv
Forbrugerrådet Tænk
CEPOS
Finans Danmark
Arbejderbevægelsens Erhvervsråd
Særligt sagkyndig Torben M. Andersen
Særligt sagkyndig Mette Ejrnæs
Særligt sagkyndig Helena Skyt Nielsen

FINANSMINISTERIET

Aktuel økonomisk politik

Formandskabet vurderer, at der i den nuværende situation ikke er behov for yderligere lempelser af finanspolitikken i forhold til det planlagte med regeringens finanslovsforslag for 2021. Finansministeriet er enig i formandskabets vurdering af, at finanspolitikken er passende i forhold til konjunkturodsigterne, og ligeledes enig i, at der er behov for at være opmærksom på den økonomiske udvikling, herunder ved en markant forværring af situationen i forhold til det forudsatte.

Formandskabet betoner i relation til tilrettelæggelsen af finanspolitikken og de overordnede rammer for finanspolitikken, at der vurderes at være behov for at afklare og definere kriterierne for exceptionelle omstændigheder – svarende til undtagelsesklausulen i budgetloven – nærmere. Formandskabet vurderer endvidere, at der er gode argumenter for at sænke underskudsgrænsen i budgetloven fra -0,5 til -1 pct. af BNP under forudsætning af, at de offentlige finanser er sunde og ØMU-gælden klart under 60 pct. af BNP. Finansministeriet er enig i, at dette er vigtige emner, som bør belyses nærmere, og vil tage initiativ til tekniske drøftelser med formandskabets sekretariat om blandt andet kriterierne for exceptionelle omstændigheder, herunder også i samspil med den forestående evaluering af budgetloven.

I forhold til formandskabets aktuelle skøn for den strukturelle saldo i 2020 og 2021 bemærker Finansministeriet, at korrektionen for engangsforhold i forbindelse med de nationale metoder som udgangspunkt ikke bør påvirkes af EU's behandling af situationen for 2020, hvor den generelle undtagelsesklausul blev taget i anvendelse. Tilsvarende for 2021, hvor EU-Kommissionen har meddelt, at undtagelsesklausulen også vil være aktiveret. Det er således Finansministeriets vurdering, at tiltag, som opfylder kriterierne for engangsforhold, også bør behandles som sådan i forbindelse med opgørelser af den strukturelle saldo på budgetlovens metode. Finansministeriets metode indebærer, at engangsforhold behandles symmetrisk, hvad enten de går i op- eller nedadgående retning.

I forhold til formandskabets anbefalinger vedrørende hjælpepakker er Finansministeriet enig i, at de midlertidige hjælpepakker har bidraget til at understøtte dansk økonomi i 2020, og at hjælpepakker bør afvikles i takt med, at restriktioner på erhvervslivet ophæves. Afviklingen af hjælpepakkerne kan dog ikke ses uafhængigt af sygdomsbilledet, som gør det nødvendigt med en række restriktioner, der har stor betydning for aktivitetsniveauet i dele af dansk erhvervsliv og kultur.

På klimaområdet anbefaler formandskabet en generel drivhusgasafgift til at drive den grønne omstilling – med en troværdig plan for indfasning. Offentlige investeringer til forskning skal supplere dette ved at understøtte teknologiudvikling med stort spredningspotentiale. Formandskabet vurderer yderligere, at lækageeffekten kan reduceres ved at give fradrag i afgiften og lave en lempelig indfasning for konkurrenceudsatte virksomheder, mens fordeling og provenu håndteres mest hensigtsmæssigt i indkomstbeskatning, fx via en grøn check.

Finansministeriet er overordnet enig i, at den grønne omstilling bør drives af en blanding mellem investeringer, et hensigtsmæssigt afgiftssystem og yderligere tiltag til at imødegå blandt andet lækageeffekter og fordelingsmæssige konsekvenser. Der vil dog også være brug for at bringe en række andre konkrete virkemidler i brug for at opfylde målsætningerne i blandt andet Klima-loven.

Finanspolitisk holdbarhed

Formandskabet vurderer i kapitel III, at finanspolitikken er holdbar på lang sigt. Formandskabet opgør en højere holdbarhedsindikator (HBI) end Finansministeriet, hvilket i høj grad afspejler, at formandskabet forudsætter en lavere vækst i de offentlige forbrugsudgifter på sigt, fordi de tillægger sund aldring en større vægt i beregningen.

Formandskabet viser også beregninger af betydningen for den finanspolitiske holdbarhed af forskellige forudsætninger om levetidsindekseringen af pensionsalderen. Resultaterne giver et vigtigt perspektiv og ligger op ad analyser, som også er vist i DK2025 – *En grøn, retfærdig og ansvarlig genopretning af dansk økonomi* samt Finansministeriets analyse om den generations-neutrale finanspolitiske holdbarhedsindikator. Regeringen har nedsat en pensionskommission, der blandt andet har fået til opgave at afdække virkningerne af forskellige forudsætninger om mekanismen for levetidsindekseringen af pensionsalderen på sigt.

Rapporten indeholder en række betragtninger om betydningen og definitionen af den offentlige gæld og om de dilemmaer, der kan være forbundet med en oppustning af den offentlige sektors balance. Finansministeriet bemærker i den forbindelse, at den offentlige sektor ikke blot har implicite aktiver, men også implicite passiver, blandt andet fremtidige udgifter til sundhed, ældrepleje og pension. Begge dele er afspejlet i holdbarhedsberegningen, herunder også i Finansministeriets opgørelse af holdbarheden med generationsneutrale regler efter 2025, hvor de implicite offentlige aktiver og passiver er ca. lige store.

Finansministeriet er enig i, at forskellen mellem netto- og ØMU-gælden på sigt kan føre til reelle dilemmaer – selv om Finansministeriet dog vurderer forskellen mellem de to til at være noget mindre end formandskabet. I forhold til ØMU-gælden skal det understreges, at EU-reglerne gælder for alle lande – herunder de lande, hvor høj offentlig gæld eller underskud var en stærkt medvirkende faktor til, at de for mindre end 10 år siden blev kastet ud i meget alvorlige økonomiske kriser. ØMU-gældsgrænsen, som er fastsat i EU-traktaten og kun kan ændres ved ratifikation i alle EU-lande, skal således også vurderes i lyset af, at det for dansk økonomi har betydning, at andre lande fører en ansvarlig finanspolitik, som forebygger nye gældskriser.

Konjunkturudsving og finanspolitik

Formandskabet præsenterer i kapitel IV en række relevante overvejelser og klassiske økonomiske vinkler på aktiv finanspolitik og konjunkturstabilisering. Finanspolitikkenes rolle og mulighed for konjunkturstabilisering er et vigtigt tema, ikke mindst i den nuværende situation, hvor dansk økonomi fortsat er præget af virkningerne af coronakrisen, og der i forlængelse heraf er iværksat en række tiltag med henblik på at genoprette den økonomiske aktivitet.

Finansministeriet finder diskussionen af, hvor hurtigt forskellige finanspolitiske instrumenter kan sættes i værk, særdeles relevant. Finansministeriet finder samtidig, at de kriterier, formandskabet lægger frem for aktiv finanspolitisk stabilisering (s. 269 i rapporten), ikke fremstår tilstrækkeligt nuanceret. Adskillelsen mellem tiltag, der har til formål at stimulere økonomien på kort sigt, og tiltag, der har til formål at styrke økonomien strukturelt, behøver reelt ikke være så skarp som formandskabet anfører.

Generelt vil det være en fordel, hvis konjunkturpolitiske tiltag også har et strukturpolitisk sigte, herunder til fremme af prioriteter, som under alle omstændigheder er politisk ønskede. Det gælder hvad enten, der er tale om fx grydeklare investeringsprojekter eller klimaindsatser, som alligevel ønskes gennemført, eller midlertidig underfinansiering af en længerevarende reform af hensyn til konjunkturerne i den første tid. Ligeså kan kriteriet om høj aktivitetsmæssig effekt pr. udgiftskrone heller ikke stå alene, men skal ses i sammenhæng med den til enhver tid siddende regering og Folketings ønsker til den politiske kurs, og desuden også under hensyntagen til kapacitetsudnyttelsen i de forskellige dele af økonomien, der påvirkes forskelligt af forskellige tiltag.

Epidemiologi og økonomi

Finansministeriet vil gerne kvittere for en interessant og meget aktuel analyse af sammenhængen mellem epidemiologi og økonomi. Det er et relevant emne, og analysen kommer godt omkring de dilemmaer, der er ved de forskellige strategier, herunder fordele og ulemper.

Finansministeriet noterer sig, at det ifølge formandskabet ikke er muligt at afgøre, hvilken strategi der aktuelt er mest hensigtsmæssig ud fra et samfundsøkonomisk synspunkt. Det understreger den store usikkerhed, der knytter sig til sådanne strategiske valg og dermed også analysens begrænsninger i forhold til at anvende den som et politisk værktøj, hvor der nødvendigvis skal træffes svære valg på et stadig større, men begrænset vidensgrundlag.

ERHVERVSMINISTERIET

Erhvervsministeriet kvitterer endnu engang for en omfattende og spændende efterårsrapport fra formandskabet.

Prognose for dansk økonomi

Formandskabet forventer, at BNP i løbet af 2021 vil være tilbage på samme niveau som i 2019. Med øje på den seneste udvikling i spredningen af COVID19-virusset internationalt, er Erhvervsministeriet bekymret for, at prognosen er for optimistisk. Mange europæiske lande oplever lige nu stigende smittespredning af COVID-19 og har som resultat heraf genindført restriktioner i forskelligt omfang. Det samme er netop sket i Danmark. Med udsigt til vinteren kan anden bølge af pandemien stå for døren. Dette er den største usikkerhedsfaktor lige nu og vil påvirke økonomien og aktivitetsudviklingen.

Hjælpepakker

Erhvervsministeriet noterer sig, og deler formandskabets vurdering af, at kompensationsordningerne har bidraget til at holde hånden under dansk erhvervsliv i en ekstraordinær situation. Således vurderer formandskabet, at hjælpepakkerne har bidraget til, at en række sunde virksomheder, som ellers ville være gået ned, har haft mulighed for at overleve en periode, hvor eksistensgrundlaget har været stærkt truet på grund af restriktioner og nedlukninger. Efter ekspertgruppens anbefaling er de generelle kompensationsordninger nu udfaset med henblik på, at erhvervslivet kan vende tilbage mod mere normale virksomhedsdynamikker. Der er fortsat målrettede kompensationsordninger til stede for særligt hårdramte erhverv, der er nedlukket eller ramt af forbud.

Erhvervsministeriet er enig i, at der er behov for større forudsigelighed for virksomhederne. Det er dog vanskeligt at lave et varslingsystem, som præcist kan tage højde for smittens udvikling, og hvad der skal vælges af restriktioner i den konkrete situation. Det er endvidere vigtigt at følge et samtidighedsprincip, vedr. udmelding om restriktioner og kompensationsordninger.

Klimapolitik

Med hensyn til klimapolitikken anbefaler formandskabet, at hovedelementet i en grøn skattereform bør være en generel drivhusgasafgift og fremhæver, at en ensartet afgift understøtter omkostningseffektiv omstilling og målrettet teknologiudvikling. Formandskabet vurderer, at tilskud, krav og forbud kan fordyre den grønne omstilling, hvorfor en eventuel lækage kan reduceres med et skattemæssigt fradrag, og eventuelle fordelingsmæssige konsekvenser kan modgås med eksempelvis en grøn check.

Som det fremgår af klimaloven, skal omstillingen ske så omkostningseffektivt som muligt og på en balanceret måde med inddragelse af både virksomhedernes konkurrenceevne og fordelingspolitiske hensyn. Det bør herunder indgå, at en ensartet afgift vil medføre risiko for stor lækage i nogle sektorer og dermed at produktionen blot flytter rykker til udlandet. Dette vedrører især energiintensiv industri og landbruget, der ifølge vismandsrapporten Økonomi og Miljø 2019 har lækagerater på over 70 pct. I forhold til lækageproblematikken peger formandskabet på et bundfradrag i CO₂-afgiften. Det kan principielt anvendes på linje med tilskudspuljer, men vil teknisk være vanskeligt at administrere.

Erhvervslivet er vigtig for den grønne omstilling, og flere af virksomhederne har af egen drift taget den grønne dagsorden til sig, bl.a. som et konkurrenceparameter. Vi ser derfor også allerede mange virksomheder i regi af klimapartnerskaberne opstille egne målsætninger og investere i grøn omstilling, hvor erhvervslivet byder ind med en række initiativer på eget initiativ.

Genstart af dansk eksport

Formandskabet vurderer, at der på nuværende tidspunkt ikke er behov for yderligere finanspolitiske lempelser. Erhvervsministeriet er enig i den vurdering, men der er behov for at følge udviklingen nøje i lyset af den seneste alvorlige smitteudvikling i Europa og USA. Der blev i starten af oktober indgået *Aftale om genstart af dansk eksport*, som afsatte ressourcer til gen-

start af en række danske eksporterhverv, som lider under den faldende internationale efterspørgsel og de varierende restriktioner, andre lande måtte anvende. Der kan blive behov for at genbesøge eksporterhvervene og se på deres situation.

Ny ret til tidlig pension

Formandskabet fremhæver, at en kommende skat på den finansielle sektor til finansiering af aftalen med fordel kan udformes som en særskat på overnormal profit (fx ACE-fradrag) frem for en traditionel selskabsbeskatning. Erhvervsministeriet er enig i, at skatten skal designes omkostningseffektivt, men en model med ACE-fradrag, som formandskabet peger på, er god i teorien, men kan være meget svær at administrere.

I det politiske udspil om Ny ret til tidlig pension indgik en forhøjelse af aktieskatten fra 42 pct. til 45 pct. Dette finansieringselement er udgået. I stedet blev der aftalt en ændring af den kommunale beskæftigelsesindsats.

KOMMUNALE ORGANISATIONER

Formandskabet vurderer fortsat, at den økonomiske krise som følge af coronaepidemien betyder et stort fald i BNP i 2020. Udsigterne er dog mindre dystre, end de var i foråret, og som følge heraf vurderer formandskabet, at der aktuelt ikke er behov for yderligere finanspolitisk stimulering.

Formandskabet skønner, at dansk økonomi ved udgangen af 2021 fortsat vil ligge 1 pct. under niveauet for strukturel beskæftigelse, og med et outputgab på ca. 1½ pct. Prognosen indeholder dog en særlig stor grad af usikkerhed som følge af usikkerheden omkring udviklingen i smittespredning, både i Danmark og landene omkring os. Siden arbejdet med rapporten blev afsluttet, har en række europæiske lande oplevet eksplosiv vækst i smitte og stigende dødstal. I sammenligning hermed er smitteudviklingen i Danmark endnu på et moderat niveau og dødstallet fortsat lavt. Udviklingen i vores nabolande viser dog, at det hurtigt kan ændre sig. Det større stød til europæisk og global økonomi som følge af smitteopblusningen trækker i retning af formandskabets pessimistiske scenarie, og udviklingen bør derfor overvåges nøje.

Med en fortsat betydelig vækst i smitten i vores største samhandelslande og yderligere smittespredning i Danmark vil billedet formentlig ændre sig mere i retning af formandskabets pessimistiske scenarie med et beskæftigelsesgab på mere end 100.000 personer i 2021. Det vil i så fald tilsige en klar finanspolitisk reaktion.

Formandskabet argumenterer for, at den kommende revision af budgetloven bør indeholde en lempelse af underskudsgrænsen for strukturel saldo fra -0,5 til -1 pct. af BNP. Dette vil give mulighed for at planlægge en saldogprofil i de kommende år med beskedne underskud, og samtidig have en vis afstand til underskudsgrænsen, og dermed mulighed for at føre aktiv finanspolitik i tilfældet af kommende økonomiske tilbageslag.

Vi er enige i formandskabets vurdering af, at budgetlovens underskudsgrænse bør lempes fra -0,5 til -1 pct. Samtidig ser vi muligheden for at indføre fleksibilitet i underskudsgrænsen, så der tillades kortvarige underskud under grænsen, som et supplement til en generel sænkelse af underskudsgrænsen. Vi deler dermed ikke formandskabets opfattelse af, at de to tiltag skal ses som alternativer til hinanden.

Den historiske analyse af udviklingen i offentligt forbrug viser, at det i store træk har udviklet sig i samme tempo som det neutrale fremskrivningsprincip ville tilsige.

Dette understreger i vores optik vigtigheden af, at man ikke lader de finanspolitiske prioriteringer over de seneste 10 eller 20 år ligge til grund for fremskrivningsprincippet, men netop bruger den længst mulige periode og dermed fastholder det nuværende neutrale fremskrivningsprincip, da det ikke er givet at samme politiske vinde vil blæse fremadrettet som i den seneste årrække.

Formandskabets vurdering af den finanspolitiske holdbarhed er mere positiv end Finansministeriets tilsvarende. En stor del af forklaringen er forskellen i anvendelse af sund aldring, hvor Finansministeriet mere forsigtigt indregner tre år som terminalomkostninger, mod formandskabets 10. Vi mener, at en vis forsigtighed angående indregningen af sund aldring er hensigtsmæssig. Dette underbygges også af VIVEs rapport fra maj måned 2020 "Fremtidens sundhedsudgifter". Her konkluderes det, at der ved fremskrivning af sundhedsudgifterne bør vises tilbageholdenhed med at henregne mere end 5 år af menneskers sidste levetid som terminalomkostninger.

I rapporten fastslås det, at man bør undgå finanspolitisk finetuning, da der er en række forsinkellemekanismer indbygget i de finanspolitiske redskaber. Man bør derfor have fokus på at bruge værktøjerne ved større, længerevarende tilbageslag. Samtidig bemærker formandskabet, at det offentlige forbrug – trods store aktivitetsvirkninger – ikke er velegnet til at føre konjunkturpolitik med.

Vi deler denne opfattelse. Det giver de bedste forudsætninger for at sikre det optimale niveau i den velfærdsservice, som kommuner og regioner leverer, hvis udviklingen i offentligt forbrug er jævn og afstemt med de demografiske udfordringer mv. Pludselige opbremsninger kan give udsving i serviceniveauet, der ikke er i overensstemmelse med borgernes ønsker. I en situation med stor udbredelse af smitte vil der dog være behov for, at der i en periode fortsat prioriteres ekstra midler til varekøb og personale ifm. den coronaspecifikke indsats.

Formandskabet behandler i rapportens sidste kapitel det i lyset af coronakrisen højaktuelle spændingsfelt mellem epidemiologi og økonomi.

Vi vil gerne rose formandskabet for at tage fat på det aktuelle stof og få skitseret mange af de væsentlige balancer, der nødvendigvis må indgå i den politiske prioritering. Kapitlet giver en fin beskrivelse af sammenhængen mellem smittebegrænsende tiltag og samfundsøkonomi.

Der er så mange usikkerhedsfaktorer i forhold til den fremtidige udvikling mht. smittespredning, senfølger af smitte, mutationer af virus osv., at det ikke på det foreliggende grundlag er muligt at udpege, hvilken strategi der i det lange løb vil vise sig som den bedste. I forhold til den anvendte SIR-model er antagelsen om, at alle smitter lige meget, dog en oplagt begrænsning, idet der herved ikke tages hensyn til fx "superspredere", og hvordan det potentielt kan bidrage til eksplosive smitteforløb og derigennem også har betydning i forhold til, hvornår og hvor hurtigt de forskellige virkemidler kan og bør bringes i anvendelse.

Vi bakker op om regeringens coronastrategi med effektiv smitteopsporing og inddæmning af smitten. Vi er derudover enige med formandskabet i, at det vil være hensigtsmæssigt, at regeringen melder klart ud om, hvilke initiativer den påtænker at anvende, hvis den senere tids stigning i antallet af smittede fortsætter eller tager til.

Pandemien har tvunget os til at operere i helt nyt og ukendt farvand. Hvis vi ikke ser og griber de muligheder, som tegner sig på grund af krisen, så kommer dansk økonomi svagere ud på den anden side. Det kunne derfor være yderst relevant, hvis formandskabet i kommende rapporter ville se nærmere på dels læringen af epidemien i et samfundsøkonomisk perspektiv (fx fordele/ulemper v. øget hjemmearbejde, øget brug af digitale møder) dels følge op på epidemiens effekter på erhvervsstruktur, bosætning, marginalisering på arbejdsmarkedet osv.

DANMARKS NATIONALBANK

Nationalbanken deler formandskabets vurdering, at BNP først vil være tilbage på niveauet fra 2019 ved udgangen af 2021 men fortsat væsentligt under, hvad det ville have været uden de indenlandske og internationale effekter fra covid-19. Den delvise genopretning har i vidt omfang været drevet af husholdningerne, ligesom boligmarkedet har klaret sig godt. Omvendt står den mere eksportorienterede del af økonomien over for betydelige udfordringer, da mange lande er hårdere ramt end Danmark.

De offentlige finanser er forringet af hjælpepakker, mere generelle økonomiske tiltag og øgede udgifter til sygdomstest og sygdomsbekæmpelse. Samtidig er de sædvanlige finanspolitiske spilleregler midlertidigt suspenderet. Nationalbanken deler formandskabets vurdering af, at budgetsituationen i lyset af de sunde offentlige finanser i udgangspunktet ikke aktuelt giver anledning til bekymring.

Budgetloven har siden vedtagelsen i 2012 bidraget til, at tidligere tiders nærmest systematiske årlige budgetoverskridelser er blevet elimineret. Det bør fastholdes. Omvendt er grænsen for underskud på den strukturelle saldo på 0,5 pct. af BNP restriktiv for et land med så lav offentlig gæld, og det er strammere end tilladt i EU-lovgivningen. Formandskabet foreslår, at underskudsgrænsen sænkes til 1,0 pct. af BNP. Nationalbanken er enig i, at sænkningen er forenelig med sund finanspolitik.

Nationalbanken deler formandskabets anbefalinger af udfasning af hjælpepakkerne. De har holdt hånden under økonomien, men hæmmer erhvervsdynamikken og mobiliteten på arbejdsmarkedet, hvis de opretholdes i for lang tid. Samtidig er der næppe behov for yderligere lempelser i finanspolitikken helt aktuelt. Økonomien er ved at komme sig, bl.a. understøttet af udbetalingen af nogle af de indefrosne feriepenge. Det er hensigtsmæssigt at sikre plads til yderligere lempelser, i tilfælde af at økonomien forværres igen på et senere tidspunkt. Der er udsigt til en ganske stærk vækst i privatforbruget til næste år. Som formandskabet også har påpeget, er der et hensyn til, at den samlede udvikling dækker over store forskydninger, hvor kapaciteten i flere delsektorer er sat mere eller mindre ud af kraft, mens der kan opstå kapacitetsproblemer i de delsektorer, hvor efterspørgslen kanaliseres hen.

Regeringen planlægger en særskat på den finansielle sektor. Det er Nationalbankens vurdering, at karakteren og omfanget af den foreslåede beskatning ikke udfordrer den finansielle stabilitet. Det er imidlertid afgørende, at belastningen af sektoren ikke anvendes eller accepteres som argument for at slække på krav til kapital, nedskrivningsegne passiver eller indsatsen over for fx hvidvask. Den aktuelle svækkelse af de offentlige finanser ændrer ikke meget på den langsigtede holdbarhed. Formandskabet finder, at finanspolitikken fortsat er overholdbar. Dette resultat afhænger dog kritisk af antagelserne om befolkningens arbejdsudbud, der især påvirkes af arbejdstid og tilbagetrækningsalder, først og fremmest fortsat tilpasning af den offentligt understøttede tilbagetrækningsalder til befolkningens stigende levealder og helbreds-tilstand. Overholdbarheden kunne principielt helt eller delvist anvendes til at indføre en langsommere indeksering af pensionsalderen. Konsekvensen vil imidlertid være færre midler til finansiering af velfærd, til reduktion af skatter og til klimaomstillingen. Nationalbanken deler den brede fagøkonomiske konsensus om, at de klimapolitiske mål mest omkostningseffektivt opnås ved at pålægge en passende ensartet afgift på udledning af drivhusgasser. Derved styrkes adfærden hos alle virksomheder og husholdninger til gunst for de mere overkommelige tilpasninger, hvorved behovet for dyrere og selektive tiltag falder. I det omfang, der vurderes at være hensyn til købekraften hos dele af forbrugerne eller risiko for lækage til udlandet fra CO₂-intensiv produktionsvirksomhed, kan det håndteres ved at anvende provenuet fra afgiften til reduceret indkomstskat og overgangsfradrag for historisk CO₂-anvendelse. Det vil være særligt gunstigt for både omstillingens effektivitet og styrke og for den finansielle sektors håndtering af klimarisici i deres udlån, at den fremtidige incitamentsstruktur bliver kendt i tide.

Internationalt samarbejde på klimaområdet er helt afgørende. I sin seneste rapport påviser IMF på det globale plan, at omkostningerne ved at sætte ind over for klimaproblemet er beskedne i forhold til skadesomkostningerne ved at lade stå til. En tilstrækkelig effekt på skadesomkostningerne forudsætter imidlertid en tilstrækkelig bred og dyb indsats på tværs af lande.

DANSK ARBEJDERGIVERFORENING

Konjunktur og aktuel økonomisk politik

DA er enig med formandskabet i, at den førte økonomiske politik har understøttet økonomien og bidraget til, at Danmark indtil videre er et af de lande, som har klaret sig bedst under coronakrisen.

Meget af den ære bør tilskrives trepartsaftalen om midlertidig lønkompensation. Aftalen har været yderst populær, hvilket skyldes, at den med hurtig udbetaling af støttepenge fungerede som en effektiv og ubureaukratisk redningskrans for tusindvis af danske lønmodtagerjobs. Det er desuden vigtigt at påpege, at virksomhederne bidrog med en stor egenfinansiering af ordningen. Omkring 1/3 af lønudgifterne til de hjemsendte blev betalt af virksomhederne.

I forhold til støtte og hjælpepakker til erhvervslivet er det DA's grundlæggende holdning, at statslig involvering i erhvervslivet bør begrænses, så virksomheder kan tilpasse sig givne økonomiske rammebetingelser. Men så længe der er virksomheder, hvis indtægtsgrundlag er forsvundet som følge af påbud og restriktioner, bør der ydes støtte til disse virksomheder.

DA mener ydermere, at det er sundt fornuft at afvente med eventuelle yderligere lempelser af finanspolitikken udover de planlagte. Forværres konjunkturudsigterne, som følge af eksempelvis tiltagende smittespredning, kan yderligere lempelser komme på tale. I den forbindelse vil det være oplagt at se på udbetalingen af de sidste to ugers indefrosne feriemidler. Forudsætningen for en udbetaling bør fortsat være, at der ydes likviditetsmæssig garanti til virksomhederne, som der var ved udbetalingen af de første tre ugers indefrosne feriemidler.

Formandskabet skriver i deres rapport, at regeringen bør melde klart ud om, hvilke initiativer den påtænker at anvende i tilfælde af, at antallet af smittede fortsætter eller tager til. DA vil i den forbindelse gerne pointere, at det er meget u hensigtsmæssigt for danske virksomheder, når der kommer pludselige nedlukninger af samfundet. Det skaber usikkerhed og besværliggør virksomhedernes planlægning. Derfor deler DA formandskabets holdning om, at det bør varsles på forhånd, hvis der er udsigt til yderligere nedlukninger af samfundet.

Den økonomiske genopretning afhænger af en effektiv teststrategi. Her kan virksomhederne spille en vigtig rolle. I dag hæmmes indsatsen dog af uklare regler. Det er eksempelvis usikkert, om en virksomhed kan kræve medarbejdere testet, selvom det er et krav for at kunne afsætte virksomhedens produkter på eksportmarkederne. Ligeledes kan en virksomhed ikke blot kræve medarbejderne testet af hensyn til at forebygge smittespredning på virksomheden.

Aftalen om tidlig pension

Formandskabets rapport behandler kun kort aftalen vedrørende tidlig pension. DA savner en diskussion af aftalen i nærværende rapport. Mere konkret kunne formandskabet have vurderet, om anciennitet på arbejdsmarkedet er en hensigtsmæssig måde at afklare på, om en person kan varetage et job.

DA's holdning til aftalen er, at retten til tidligere pension trækker mange raske og rørig seniorer ud af arbejdsmarkedet. Det er hænder og hoveder, som vi kommer til at mangle på den anden side af krisen. Derfor efterlyser DA, at formandskabet byder ind med reformforslag og initiativer, som kan modgå aftalens negative effekt på beskæftigelsen.

Budgetlov og finanspolitik

Modsat formandskabet ser DA ingen grund til at ændre på underskudsgrænsen i budgetloven. Budgetloven har været afgørende for, at vi i dag har sunde offentlige finanser. Det er de selv

samme sunde offentlige finanser, som har givet politikkerne handlemuligheder i finanspolitikken under coronakrisen.

En sænkelse af underskudsgrænsen i budgetloven risikerer at blive en glidebane, og en lempet underskudsgrænse vil blive det nye referencepunkt i den økonomiske politik. Det kan svække de offentlige finanser på sigt, og det vil dermed indskrænke Danmarks manøvrerum ved fremtidige kriser. Af samme årsager bør der holdes fast i det sunde princip om, at den økonomiske politik planlægges ud fra, at der skal være mellemfristet balance på de offentlige balancer.

Budgetloven, som den er nu, tillader overskridelser ved exceptionelle omstændigheder. COVID-19-pandemien er netop en exceptionel omstændighed. Derfor har budgetloven ikke været en begrænsning for aktiv finanspolitik under coronakrisen. DA er dog enig med formandskabet i, at det vil være nyttigt med større klarhed over, hvad der opfattes som exceptionelle omstændigheder.

Finanspolitisk holdbarhed og udvikling i pensionsalderen på længere sigt

DA mener, at levetidsindekseringen (*Velfærdsaftale, 2006*) er en hjørnesten i den danske økonomiske politik. Aftalen står som et tydeligt udtryk for rettidig økonomisk- og politisk omhu.

Levetidsindekseringen sikrer en parallel udvikling i levetid og pensionsalder. Det er et sundt princip, som der ikke bør ændres på. Gør man det, vil det medføre tab af arbejdsudbud og gøre Danmark mindre velstående på længere sigt.

Derudover skal man huske på den store usikkerhed, som ligger i de økonomiske fremskrivninger og holdbarhedsberegninger. Derfor bør der ikke på kort sigt planlægges lempelser af den økonomiske politik – som eksempelvis levetidsindekseringen – på baggrund af usikre overskud i fremtiden. Usikkerheden understreges af, at De Økonomiske Råds sekretariat beregner holdbarheden til 1,6 pct. af BNP, mens finansministeriet vurderer holdbarheden til 1,0 pct. af BNP.

I det hele taget finder DA det ærgerligt, at formandskabets flere gange i rapporten kommer med forslag, som svækker finanspolitikken på længere sigt.

FH – FAGBEVÆGELSENS HOVEDORGANISATION

Kapitel I: Aktuel økonomisk politik

Finanspolitik på kort sigt

FH mener, at der fortsat er behov for yderligere finanspolitiske lempelser. Formandskabets prognose understreger den enorme usikkerhed, der er om udviklingen i international og dansk økonomi i øjeblikket. Det er FH's vurdering, at der er større risiko for, at der p.t. bliver gjort "for lidt" end "for meget". Den enorme usikkerhed giver tilbageholdne husholdninger og virksomheder. Vi skal gøre, hvad vi kan for at reducere den usikkerhed så meget, det er muligt. FH er enig i, at udbetaling af de resterende feriepenge er et fornuftigt tiltag i den forbindelse.

FH noterer sig, at formandskabet mener, at der er plads til yderligere lempelser inden for de finanspolitiske rammer. FH er desuden enig i, at beregningen af den strukturelle saldo er behæftet med stor usikkerhed, og at det ikke bør være en hæmsko for yderligere lempelser, at det strukturelle underskud overstiger budgetlovens grænse i et enkelt år givet den exceptionelle situation, vi befinder os i. Selvom Finansministeriet/regeringen p.t. vurderer 2021 som et "normalt" år, har Europa-Kommissionen meddelt, at der både i 2020 og 2021 ses bort fra regler om underskud i Stabilitets- og vækstpagten.

Pension og Kapitalindkomstskat

FH imødeser ligesom Formandskabet den kommende pensionskommission og mener, at et eftersyn af levetidsindekseringen er yderst relevant. FH håber også, at arbejdet kan resultere i en fuldstændig løsning på samspilsproblemerne og i et mere gennemskueligt system.

FH mener, at formandskabet har en meget snæver vurdering af forslaget om en ny ret til tidlig pension. Forslaget vil isoleret set begrænse arbejdsudbuddet, men det bliver mere end opvejet af, at der samtidig er udsigt til en stor stigning i arbejdsudbuddet i kraft af den stigende pensionsalder. Samtidig kan man ikke se bort fra, at folkelig opbakning til en fortsat stigning i pensionsalderen kræver rammer, som sikrer en værdig tilbagetrækning for de grupper, der har svært ved at blive på arbejdsmarkedet til op i en høj alder.

Klimapolitik

FH anerkender, at der kan være gode teoretiske argumenter for en generel klimaafgift. På nuværende tidspunkt er det imidlertid urealistisk at implementere en generel klimaafgift under tilstrækkeligt hensyn til ulighed, lækageproblemer og praktisk implementering. Arbejdet med grøn skattereform er kompliceret og teknisk, og samtidig forbundet med potentielt store ubalancer i forhold til fordeling, arbejdspladser, velfærd mv.

Derfor foreslår FH i helhedsplanen for en retfærdig grøn omstilling, at der nedsættes en ekspertkommission, der kan gøre os klogere på, hvordan man helt konkret designer afgifter, der gavner omstillingen. En kommission, der skal arbejde ud fra helt klare og faste principper om, at de kommende klimaafgifterne hverken må øge uligheden eller skubbe vores produktion, job og udledninger til andre lande. Ekspertkommissionen skal være færdig med sit arbejde om to år, og afgifterne skal være indført i 2025 i det omfang, de tager de nødvendige hensyn til arbejdspladser og fordeling. På den måde kan vi gøre balancerede afgifter til et af flere værktøjer til at nå målet om 70 pct. reduktion i 2030.

I FH's helhedsplan for den en retfærdig grøn omstilling fremlægges forslag til, hvordan fremtidens bilbeskatning kan skrues sammen, så vi sikrer, at den grønne omstilling af bilparken går hånd i hånd med social balance, samtidig med at lønmodtagerne fortsat kan tage bilen til og fra arbejde. FH mener, at fremtidens bilbeskatning skal sikre, at støtten til lav- og nulemissionsbiler rammer bredt på tværs af bilstørrelse og indkomstgrupper, og at provenuet fra bilbeskatningen opretholdes.

Kapitel II: Konjunktur og offentlige finanser

Konjunktur

Formandskabets prognose er et positivt bud på udviklingen i dansk økonomi, når man ser på BNP-niveauet, der allerede i løbet af 2021 forventes at være tilbage på før-krise-niveau. FH noterer sig dog, at der på trods af det vil gå længere tid, inden arbejdsmarkedet har hentet det tabte, og før vi er tilbage i en normal konjunktursituation, hvor outputgap og beskæftigelsesgap er lukket.

FH er enig i vurderingen af, at dansk økonomi indtil videre under coronakrisen har klaret sig bedre end mange andre lande. Udviklingen herhjemme er dog også meget afhængig af, hvordan det går international økonomi. Der er stor usikkerhed om den økonomiske udvikling både ude og hjemme. Det understreger formandskabets prognose også, bl.a. med et bud på et mere pessimistisk scenarie.

Den store usikkerhed vil være til stede, så længe COVID-19 er i samfundet. FH bemærker også, at formandskabets hovedscenarie er bygget på antagelser om, at smittebilledet ikke forværres markant i forhold til situationen ultimo september, og der ikke sker yderligere omfattende ned-lukning, og at en vaccine eller effektiv behandling udbredes i løbet af 2021. Dertil lægger formandskabet til grund, at der ikke sker et hårdt Brexit. Det er der dog forholdsvis stor sandsynlighed for på nuværende tidspunkt.

Offentlige finanser

FH noterer sig, at Danmark fortsat har sunde offentlige finanser, og at der på baggrund af formandskabets vurderinger af de offentlige finanser er plads til yderligere lempelser af finanspolitikken. Det ses af:

1) Fortsat afstand til underskudsgrænsen for den faktiske saldo i Stabilitets- og vækstpagten fra 2021 og frem (grænsen de facto suspenderet i 2020 og 2021). 2) Selv om formandskabet påregner et underskud på den strukturelle saldo omkring budgetlovens grænse de kommende år, mener FH ikke, at det bør afholde regeringen fra evt. yderligere finanspolitiske lempelser i den givne situation. Dels fordi det kan diskuteres, hvorvidt der i 2021 er tale om et "normalt" år (under exceptionelle omstændigheder kan der afviges fra underskuds-grænsen). EU har fx meddelt, at der i både 2020 og 2021 ses bort fra regler om underskud i Stabilitets- og vækstpagten. Dels som følge af den enorme usikkerhed, der er i beregningen af den strukturelle saldo. Usikkerheden indebærer bl.a., at der i budgetloven først kræves en reaktion i tilfælde af "væsentlig" overskridelse af underskudsgrænsen. "Væsentlig overskridelse" anføres som mindst ½ pct. af BNP. 3) Udsigt til, at den offentlige gæld holder sig under grænsen på 60 pct. af BNP i Stabilitets- og vækstpagten.

Dertil kommer, at finanspolitikken vurderes overholdbar, jf. kapitel III.

Budgetlov

FH støtter Formandskabets efterlysning af en klar definition af exceptionelle begivenheder i budgetloven og støtter Formandskabet i, at det bør være en del af revisionen af budgetloven.

Derudover støtter FH anbefalingen om at lempe saldokravet i budgetloven fra ½ til 1 pct. af BNP bl.a. i lyset af de offentlige financers grundlæggende gode sundhedstilstand. På den baggrund er FH også enig i vurderingen af, at det er muligt at lempe det mellemfristede saldomål fremover. Det vil sikre økonomisk rum til at føre en aktiv finanspolitik, hvis den økonomiske situation forværres yderligere og økonomisk belast til den kommende periode med demografiske modvind. De finanspolitiske mål skal planlægges med udgangspunkt i holdbare finanser.

Kapitel III: Finanspolitisk holdbarhed

På baggrund af formandskabets opdaterede beregninger kan FH konstatere, at på trods af coronakrisen er de offentlige finanser fortsat markant overholdbare og sunde på trods af små underskud i hængekøjeårerne.

FH bakker grundlæggende op om formandskabets opfordring til at indføre noget mere fleksibilitet i de kort- og mellemfristede styringsmålsætninger. Der er alene udsigt til små strukturelle underskud i hængekøjeårerne, og derefter voksende overskud. FH er meget enig i, at der er gode argumenter for at nedsætte underskudsgrænsen i budgetloven, jf. kapitel II. De fastlagte krav i styringsmålsætninger må ikke blokere for at føre fornuftig finanspolitik, når de offentlige finanser er sunde både på kort og langt sigt.

Formandskabet rejser en vigtig og presserende diskussion om, at ØMU-gældsgrænsen kan blive en restriktion for, at Danmark kan føre en hensigtsmæssig offentlige, selvom de bagvedlæggende offentlige finanser er sunde. FH er enige i, at vi skal overholde gældsgrænsen, men det er fornuftigt at arbejde for, at EU's gældsregler erstattes af mere landespecifikke grænser og definitioner, der tager højde for de landespecifikke forskelle mellem EU-landene herunder værdien af den udskudte skat i pensionskasserne. Det vil forhindre, at der føres en ikke-optimal finanspolitik, der har rod i definitioner, der ikke afspejler de offentlige financers reelle sundhedstilstand.

FH tilslutter sig derudover vurderingen af, at den gældende ØMU-gældsgrænse på 60 pct. er et konservativt skøn for, hvornår der vil blive stillet spørgsmål ved de offentlige financers troværdighed.

Formandskabet fremlægger interessante beregninger om konsekvenser af forskellige tilbage- trækingsmodeller, som det vil være oplagt at bringe med ind i det kommende arbejde i Kommissionen om tilbagetrækning og nedslidning.

FH er enig i, at holdbarhedsindikatoren er behæftet med usikkerhed, og det bekræftes af, at regeringen og Formandskabet kommer frem til forskellige resultater.

Kapitel IV: Konjunkturudsving og finanspolitik

FH deler formandskabets vurdering af, at de automatiske stabilisatorer er nyttige i forhold til at modvirke konjunkturudsving. Set ud fra et lønmodtagersynspunkt er det grundlæggende fornuftigt at arbejde for en stabil økonomisk udvikling.

Formandskabet bidrager primært med teoretiske overvejelser vedr. diskretionær finanspolitik. De mest håndfaste konklusioner er de tre opstillede kriterier for diskretionær finanspolitik, samt at de fraråder fine tuning, hvilket er i tråd med deres tidligere anbefalinger.

FH havde gerne set, at man havde brugt flere kræfter på at analysere den danske stabiliseringspolitik mere specifikt. Finanskrisen for ti år siden er en oplagt case at analysere nærmere, herunder om den økonomiske politik før og efter krisen var hensigtsmæssig. Det kunne fx ske i form af en gennemgang af virkningen af dagpengeopstramninger mv.

Blandt formandskabets tre kriterier for iværksættelsen af diskretionær finanspolitik kan FH bakke op om at diskretionær finanspolitik med fordel kan have kort aftræk og bør have størst mulig effekt pr. krone. Anbefalingen af at adskille konjunktur og strukturpolitik er dog mindre oplagt, og formandskabet bløder da også selv lidt op i forhold til at fremrykninger af allerede vedtagne strukturtiltag også kan give mening. FH anser det for muligt at kombinere konjunktur-stabiliserende politik med strukturforbedrende tiltag. Det kunne fx være i forhold til klimapolitikken.

Kapitel V: Epidemiologi og økonomi

Formandskabet har skrevet et ganske udmærket kapitel om epidemier og de overvejelser, som et land bør gøre sig ved håndteringen af epidemien. Der er alt overvejende tale om en række generelle betragtninger og i mindre grad om konkrete vurderinger og anbefalinger til den danske strategi og indsats.

FH deler vurderingen af det hensigtsmæssige i at have en omfattende test- og opsporingskapacitet, for derigennem at kunne undgå nye nedlukninger med de negative effekter, det vil have for produktion og beskæftigelse. FH kan godt se behovet for planlægning af fremtidige tiltag, men understreger, at planlægning ikke må gå ud over en fleksibel og målrettet håndtering af epidemien, hvor rammer og situation hurtigt kan ændre sig.

3F – FAGLIGT FÆLLES FORBUND

Forårets og sommerens hjælpepakker har holdt hånden under rigtig mange danske job. Det har gjort, at dansk økonomi ikke er faldet ned i et endnu dybere hul med negative selvforstærkende effekter til følge. Men vi har stadig områder og brancher, der er meget hårdt ramt, og hvor man kan frygte, at de nuværende og mulige fremtidige corona-restriktioner gør, at lønmodtagerne fortsat vil komme i klemme. De skal hjælpes. Med arbejdsfordelingsordninger, efteruddannelse og omskoling, og til at finde nyt arbejde. Vi havde også gerne set, at man mere generelt løftede sikkerhedsnettet i dagpengesystemet med et "corona-tillæg" - som det er sket i Sverige – så de, der rammes hårdt på arbejdsløshed, får noget mere økonomisk luft.

3F frygter mere, at der bliver stimuleret for lidt end for meget. Vi står nu med overkapacitet i vores økonomi, med en enorm økonomisk usikkerhed, og et risikobillede der primært peger ned. På det seneste har vi igen set stigninger i 3F'ernes arbejdsløshed - efter en ellers klar

positiv udvikling siden slut maj. Det billede der tegnes i rapporten af 3Fs arbejdsløshed er forkert, da det ikke tager højde for de store sæsonbevægelser, der præger 3F'ernes arbejdsmarked. Regeringen bør klargøre en ny runde af finanspolitiske stimulanser der - om nødvendigt - hurtigt kan sættes i spil, jf. kapitel IV. Vi mener ikke, man skal afskrive muligheden for at sætte målet ind på områder, som er ekstraordinært hårdt ramt, og som kræver et ekstra skub at få i omdrejninger igen. Det må også kunne lade sig gøre i en begrænset periode uden at ødelægge den virksomhedsdynamik, som vismændene har fokus på.

For 3F handler aftalen om "tidlig pension" om at rebalancere nogle af de skævheder, der kom med de facto afskaffelse af efterlønnen ved 2011-tilbagetrækningsreformen. Ud over at man skar to år af den ellers 5-årige efterløn, der var forudsætningen for 2006-velfærdsreformen, blev der med 2011-reformen også indført massiv modregning ift. efterlønnernes pensionsformue, med nye "samspilsproblemer" til følge. Samtidigt forhøjes pensionsalderen markant i disse år, og det betyder at især mange af de ufaglærte og faglærte uden den "tidlige pension" vil få urimeligt mange år på arbejdsmarkedet. I 3F er vi således meget glade for den nye aftale herunder lempelsen for adgang til seniorpension. Når det er sagt, så er 3F og dets medlemmer fortsat stærkt bekymrede over den indekseringsmekanisme, der følger af 2006-velfærdsreformen, hvor et års forøgelse af restlevetiden giver en forhøjelse af pensionsalderen på ét år. At det på alle måder er en ekstrem mekanisme, kan man se af OECD's opgørelse af pensionsalderne for unge i 20'erne i medlemslandene. Her ligger Danmark helt ekstremt. Vi ser således frem til den nye pensionskommission - både hvad angår alternativer til den nuværende indekseringsmekanisme, de fordelingsmæssige perspektiver hertil, samt tiltag der yderligere kan mindske samspilsproblemerne i pensionssystemet og meget gerne, så det bliver mere overskueligt. At det kan lade sig gøre at vælge en anden pensionsalder i fremtiden inden for den finanspolitiske holdbare ramme viser kapitel III.

3F arbejder - som FH-medlemsorganisation - i retning mod en CO₂e-afgift, men påpeger både vanskeligheder ved den tekniske indretning af sådan en afgift, lækagerisici og den sociale slagside. Særligt lækage er en stor udfordring, der kalder på et EU-svar.

Vismændenes lange fremskrivning understreger, at de offentlige finanser i Danmark trods corona-krisen fortsat er meget sunde. Der afleveres en check i børneværelset - ikke en regning. Der kommer således store overskud på finanserne ude på den længere bane og selv på den korte bane, hvor der er demografisk modvind, har vi begrænsede offentlige underskud. Når der tages højde for de store offentlige finansielle aktiver, ser vi en begrænset stigning i nettogælden - en gæld der endda på sigt bliver til en stor formue. Sundhedstilstanden understreges yderligere af det enorme tilgodehavende staten har i den danske private pensionsformue. De udskudte skatter udgør ifølge vismændene ca. 70 procent af BNP, svarende til at staten har omkring 1.600 mia. kr. til gode her. Blev det løbende formueafkast af dette skattetilgodehavende indregnet i den offentlige saldo, ville den permanent blive forbedret med ca. tre procent af BNP. Danmark ville i det lys få en offentlig saldo, der ligger meget markant over den kritiske finanspolitiske grænse, og der ville aldrig være udfordringer med den offentlige gæld. 3F er derfor enige i at den finanspolitiske, kritiske grænse bør lempes til -1 procent af BNP. Vi er også enige i, at EU's saldo- og gælds krav bør ændres i retning af landespecifikke krav. Der bør - også

internationalt - være langt større fokus på finanspolitisk holdbarhed og nettogæld, ligesom det store danske skattetilgodehavende i den private pensionssektor mere officielt må frem i lyset.

Billedet af at den offentlige service skulle være stukket af i forhold til samfundsøkonomien holder ikke. Væksten i det offentlige forbrug har på den lange bane kun lige fulgt med demografi, sund aldring og den generelle velstandsudvikling, mens væksten i nyere tid har ligget lavere.

“Konjunkturudsving og finanspolitik” er et interessant kapitel, med en god gennemgang, der opstiller principper, der bør indgå i en hver beslutning om diskretionær finanspolitik. Det er dog ikke altid oplagt at struktur- og konjunkturpolitik bør skilles ad. Det er heller ikke klart, hvornår der er tale om “fine tuning”. Der er således tegn på, at større økonomiske tilbageslag kan sætte sig negativt i strukturerne. Spørgsmålet er, om en situation, hvor der er pres på kapaciteten, så også kan øge de strukturelle grænser, fordi der bliver investeret mere, eller fordi svage grupper får en chance for at komme ind på arbejdsmarkedet, fordi der er mangel på arbejdskraft? Hvis det sidste er rigtigt, er det ikke en fordel at køre under kapacitetsgrænsen. Input-outputberegningerne i kapitlet kan bruges til at prioritere den finanspolitiske værktøjskasse, når vi har identificeret økonomisk tilbageslag. Med de nye højfrekvente statistikker, vi har fået under coronakrisen, får vi langt hurtigere mulighed for at måle, hvornår økonomien bliver ramt, hvor hårdt den bliver ramt, men også hvem der bliver ramt.

I kapitlet om “Epidemiologi og økonomi” hæfter vi os ved de målrettede tiltag, der kan forhindre spredning. Nedlukning rammer ekstra hårdt i mange af 3F’s brancher, fordi de ligger dårligt placeret i opgørelser over de fire kriterier der stilles op i kapitlet: Værdiskabelse, bidrag til smittespredning, mulighed for hjemmearbejde og essentielle brancher. Under den første nedlukning var det da også i høj grad 3F’s medlemmer, der blev ramt, og vi frygter, at en ny nedlukning endnu en gang vil ramme 3F’erne hårdt. Der er ud over de økonomiske omkostninger også en fordelingsmæssig side, man skal have øje på. Kommer der en ny nedlukning, er det derfor også i 3F’s interesse at blive klogere på, om nye hjælpepakker til f.eks. særligt udsatte brancher som hoteller og restauranter skal genindføres. Vi er også enige med vismændene i, at det er relevant at vide, hvilke nedlukninger/restriktioner der vil ske, såfremt det bliver nødvendigt.

DANSK METAL

Kapitel I: Aktuel økonomisk politik

Dansk Metal deler formandskabets grundlæggende vurdering af dansk økonomi. Sundhedskrisen har sat sig i en økonomisk krise, der både har ramt den økonomiske vækst, beskæftigelsen og de offentlige finanser hårdt.

Dansk Metal deler også synspunktet om, at en ny generel nedlukning af Danmark vil være dyr. Det skyldes både selve nedlukningen, men også den forøgede usikkerhed en sådan nedlukning vil føre med sig. Af samme grund er det helt afgørende, at der fra politisk hold løbende gøres hvad der er nødvendigt for at holde smitten i ave.

Finanspolitik

Det er vismændenes opfattelse, at den planlagte finanspolitik er passende givet konjunkturodsigterne, men at det bør overvejes at lempe finanspolitikken, hvis konjunkturodsigterne forværres markant.

Den opfattelse deles af Dansk Metal, og en mulighed er at udbetale de resterende to ugers feriepenge, hvis behovet skulle opstå. I Dansk Metal er vi ikke så bekymrede for, at der bliver givet 'for meget gas' i den økonomiske politik. Det skal især ses i lyset af den enorme usikkerhed, der er både i Danmark og internationalt.

Den strukturelle saldo ikke er en empirisk observerbar størrelse, og beregningen af den er behæftet med en del usikkerhed. Derfor mener Dansk Metal ikke at et enkelt eller to års overskridelser af underskudsgrænsen, skal forhindre regeringen i at føre en ekspansiv politik, hvis det er nødvendigt. Derfor mener Dansk Metal også, at det bør overvejes at indføre en højere grad af fleksibilitet i reglerne.

Pension og kapitalindkomstskat

I rapporten efterlyses et eftersyn af pensionssystemet. Dansk Metal finder det fornuftigt, at der nu er nedsat en kommission, der skal se nærmere på nedslidning og tilbagetrækning.

Vismændene ser også nærmere på regeringens udspil 'Ny ret til tidlig pension' og peger i den forbindelse på, at ordningen vil reducere arbejdsudbuddet på 10.000 personer og forværre de offentlige finanser med 3 mia. kr.

Dansk Metal hilser tiltaget om tidlig tilbagetrækning velkomment og peger i den forbindelse også på, at der i de kommende år stadig forventes et øget arbejdsudbud på mere end 50.000 i 2025.

Klimapolitik

Der er fra politisk hold besluttet et ambitiøst klimamål, der indebærer at udledningen af CO₂e skal reduceres med 70 pct. i 2030 – målt ift. udledningerne i 1990. Det er en målsætning som Dansk Metal bakker op.

Formandskabet peger i den forbindelse på, at en drivhusafgift skal drive omstillingen. I Dansk Metal ser vi også afgifter som et nødvendigt redskab, hvis målsætningen skal indfris. Samtidig har vi en bekymring for, at en for hurtig indfasning vil resultere i kraftig forringelse af konkurrenceevnen med deraf følgende tab af eksport og jobs. Dansk Metal har derfor udarbejdet 11 principper for indførelse af en CO₂e-afgift. De principper tilsiger blandt andet, at der skal tages hensyn til konkurrenceudsatte erhverv. Formandskabet peger rigtigt på, at klimapolitikken kan have fordelingsmæssige konsekvenser. Det adresserer Dansk Metal også i sine principper, og vi deler opfattelsen af, at de kan imødegås f.eks. ved indførelse af grønne checks eller lignende tiltag.

Herudover ser Dansk Metal forskning og teknologiudvikling som helt afgørende faktorer, hvis målsætningen skal nås i 2030 til en pris som danskerne er parat til at betale. Her er det væ-

sentligt, at Danmark skal være foregangsland. Det vil sige, at vi skal dokumentere, at omstillingen er mulig uden for store tab af job og velstand, ellers bliver det meget svært at overbevise omverdenen om, at vi har fundet løsningen.

Endelig vil Dansk Metal fremhæve vigtigheden af udbygningen af energiinfrastrukturen, som bliver helt afgørende for, at en grøn omstilling kan gennemføres. Dette gælder ikke mindst på transportområdet, hvor elbilerne vil blive fravalgt, selv hvis de er konkurrencedygtige på pris, hvis ikke den nødvendige kapacitet af ladestander er til rådighed.

Kapitel II: Konjunktur og offentlige finanser

Den økonomiske aktivitet er gennem krisen blevet understøttet af hjælpepakkerne, der helt sikkert har været med til at holde gang i økonomien og hånden under beskæftigelsen gennem krisen. Som de seneste skud i bøssen har regeringen og Folketinget sendt 1.000 kr. ud til folk på overførselsindkomster og frigivet tre af de fem ugers indefrosne feriepenge. Tiltag som Dansk Metal har bakket op omkring, samtidig med at vi noterer os, at der fortsat er lidt tørt krudt tilbage i kassen. Dels i form af de sidste feriepenge, dels i den såkaldte krigskasse som regeringen afsatte i sit forslag til finanslov.

I takt med at smitten faldt blev mange restriktioner lempet og hjælpepakkerne faset ud. Det er set gennem Dansk Metals briller præcis sådan som det skal være.

I sensommeren og det spæde efterår har vi desværre igen set stigninger i smitten, og fra myndighedernes side, har der været resolut handling med genindførelse af en række restriktioner – om end noget mindre omfattende end i foråret. Lempelser efterfulgt af stramninger er formentlig et grundvilkår som økonomien skal eksistere under, i hvert fald indtil der er fundet en behandling og/eller en vaccine.

For Dansk Metal er det alvorligt, at især investeringerne blandt SMV'erne, stadig ser ud til at halte. Samtidig viser en særkørsel fra Danmarks Statistik, at industrivirksomheder med mindre end 250 ansatte har dårligere kapacitetsudnyttelse og færre ordrer end industrien generelt. Samtidig ser de mere dystert på fremtiden.

Krisen har også understreget, at uden tilstrækkelig digitalisering, så bliver virksomhederne meget sårbare i situationer, hvor det ikke længere er muligt at sende sælgere ud til kunder, deltage i messer m.m.

En anden bekymring hos Dansk Metal er, at COVID-19 har haft en meget negativ effekt på antallet af indgåede uddannelsesaftaler inden for Metalindustriens Uddannelsesudvalg. I forhold til trepartsaftalen om flere praktikpladser, ligger vi nå markant under niveauet, hvis der skal nås 8.000 – 10.000 ekstra praktikpladser ift. 2016. Udviklingen giver anledning til panderynker, da konsekvensen jo åbenlyst kan blive mangel på kvalificeret arbejdskraft i industrien om 3-4 år.

Offentlige finanser

De offentlige finanser var stærke i Danmark, da krisen ramte. Den finanspolitiske reaktion på krisen i form af udgifter til hjælpepakker samt effekterne af lavkonjunktoren betyder, at de store overskud i 2019 bliver vendt til underskud i 2020.

Grundlæggende fastslår formandskabet dog, at de offentlige finanser fortsat er sunde. Det fremhæves ligeledes, at mindre overskridelser af budgetlovens underskudsgrænse ikke er problematiske. Den opfattelse deles af Dansk Metal.

Endelig vurderer formandskabet, at der er gode argumenter for at sænke underskudsgrænsen i budgetloven fra 0,5 pct. til 1 pct. af BNP.

Det overordnede mål med budgetloven var at forbedre de offentlige finanser og sørge for overholdelse af målsætningerne for det offentlige forbrug. Det er lykkedes. Samtidig er det oplagt, at den måde vi har valgt at implementere finanspagtens regler, er strammere end politisk nødvendigt.

Den strukturelle saldo er ikke en observerbar størrelse, og beregningen er forbundet med en del usikkerhed. Hvis man kigger tilbage på tidligere skøn over den strukturelle saldo, så findes nogle ret store udsving, som ikke altid er lige nemme at gennemskue.

Dansk Metal har tidligere slået til lyd for, at et for stramt saldokrav i nogle tilfælde vil kunne hindre mulighederne for at føre en konjunkturtilstabiliserende finanspolitik. Det kan af mange grunde vise sig stærkt uhensigtsmæssigt - ikke mindst set i lyset af de langvarige negative økonomiske konsekvenser, der er af økonomiske tilbageslag. På den baggrund deler Dansk Metal formandskabets opfattelse af, at der er gode argumenter for at lempe saldokravet i budgetloven.

Kapitel III: Finanspolitisk holdbarhed

I forhold til den seneste opgørelse er, der sket en mindre forringelse af holdbarhedsindikatoren fra 1,8 pct. af BNP til 1,6 pct. Finanspolitikken er altså fortsat overholdbar. Det skyldes i høj grad de aftaler, der blev indgået i forbindelse med velfærdsforliget i 2006 og tilbagetrækningsaftalen fra 2011. Derfor vil en eventuel opsigelse af disse have meget store negative konsekvenser.

I stedet for at skrotte velfærdsforliget vil vi i Dansk Metal arbejde for løbende forbedringer gennem politisk arbejde og gennem overenskomsterne. Sidstnævnte har sikret fem feriefridage og gode muligheder for seniorfridage gennem fritvalgslønkontoen og anvendelse af pensionsbidrag. Herudover arbejder vi politisk for, at der skal være ordninger, der gør det muligt at trække sig tidligere, hvis behovet er der. Her ser vi det nyligt indgåede forlig om tidlig tilbagetrækning som et skridt i den rigtige retning.

AKADEMIKERNE

Akademikerne ser også med stor bekymring på den aktuelle økonomiske situation, som er omgærdet af historisk stor usikkerhed, og det kan nemt vise sig, at de prognoser, vi ser i øjeblikket, er for optimistiske. Desværre er risikoen for, at konjunkturerne forværres nok større end det modsatte. Navnlig i lyset af hvordan Corona-pandemien i talende stund udvikler sig over hele Europa.

De nuværende finanspolitiske lempelser er vigtige, men vi kan hurtigt få behov for yderligere tiltag, hvorfor sunde og holdbare offentlige finanser - så langt som øjet rækker - er et godt udgangspunkt for at adressere de aktuelle udfordringer på den korte og lange bane.

Analysen af de finanspolitiske værktøjer ved konjunkturudsving er en spændende analyse, som giver os en god og grundig kortlægning af, hvordan forskellige finanspolitiske værktøjer virker, og gennem hvilke kanaler, de påvirker den økonomiske udvikling. Både når det kommer til brancher, geografi og køn. Det vil være meget brugbart, når aktiv finanspolitik skal designes nu og i fremtiden.

Selvom man principielt bør adskille konjunkturpolitik og strukturpolitik, så er det en bunden opgave at håndtere klimakrisen. Dette kan med fordel indtænkes ved nye finanspolitiske lempelser, da vi - ligegyldigt hvad - står overfor store investeringer for at udvikle de løsninger og værktøjer, som skal hjælpe os i mål med den grønne omstilling. I lyset af regeringens klimaplan, kan det kun gå for langsomt med at udvikle nye løsninger, og her er der brug for ikke kun offentlig forskning, men også store udviklingsindsatser i private virksomheder, hvor navnlig små og mellemstore virksomheder har brug for en hånds-rækning. Samtidig viser analyserne i kapitel 4 jo, at øgede udgifter til forskning og udvikling er et godt værktøj til at skubbe gang i økonomien igen, og samtidigt er der jo også langsigtede gevinster, der kan høstes heraf.

En kilde til at finansiere dette er, som formandskabet peger på, en ensartet afgift på udledning af drivhusgasser, så vi samtidig sikrer, at husholdninger og virksomheder har den rette tilskyndelse til at fremme den grønne omstilling.

Selvsagt skal vi også være opmærksomme på de fordelingsmæssige konsekvenser ved en ensartet afgift på udledning af drivhusgasser. Det dog bør kunne håndteres, enten ved at lempe andre afgifter eller en grøn check.

Til sidst, vil Akademikerne kvittere for et spændende kapitel, der kommer med nogle interessante betragtninger om forskellige tilgange til at håndtere en pandemi, og hvordan dette påvirker den økonomiske udvikling. Både i den aktuelle situation og fremadrettet giver kapitlet et godt road map til at håndtere en epidemi og samtidig indtænke og afveje konsekvenserne for økonomien.

Dette har været en svær balancedans indtil nu, og meget tyder på, at vi kommer til at opleve dette et godt stykke tid endnu. Derfor ser vi gerne, at regeringen fremlægger en plan for hvilke værktøjer, der kan anvendes under forskellige smitteforløb. Det vil mindske usikkerheden for lønmodtagere og virksomheder i en svær tid.

DI

Vurdering af dansk økonomi

DI's vurdering af dansk økonomi lå på linje med vismændenes vurdering, da vi modtog og læste rapporten. Over de seneste par uger er det desværre gået stærkt med udviklingen i smittetalene og restriktioner i udlandet og herhjemme. På den baggrund forventer DI nu et nyt tilbageslag, så udsigterne for 2021 bliver mere dystre end i vismændenes vurdering.

DI er enig i, at de gennemførte finanspolitiske lempelser er afstemt med det konjunkturbillede, som afspejlede skønnet fra sensommeren. Hvis udviklingen bliver værre, som DI forventer, så bør Folketinget være klar med yderligere lempelser. Regeringen bør derfor forberede de rette stimulanstiltag.

Muligheden for yderligere lempelser i 2021 er aktuelt begrænset af, at der med finanslovsforslaget for 2021 planlægges et underskud svarende til grænsen i budgetloven. Hvis der kommer et nyt tilbageslag, som DI forventer, og der derfor bliver behov for yderligere stimulans, er det vigtigt at have fokus på eksportvirksomhedernes konkurrenceevne. Det er desuden oplagt at udbetale de resterende to ugers indefrosne feriemidler. Optimalt set i takt med, at restriktionerne på de hårdest ramte brancher lempes, så de hurtigst muligt kan komme tilbage til mere normal omsætning.

DI er enig med vismændene i, at evalueringen af budgetloven bør anvendes til at klargøre indholdet af loven på visse punkter, herunder en tydeligere afgrænsning af exceptionelle omstændigheder, med klare pejlemærker for outputgab og vækst i BNP. Såfremt dansk økonomi rammes af et nyt tilbageslag næste år, vil det være højst relevant med en klar afgrænsning af exceptionelle omstændigheder.

Selvom DI anerkender, at skønnet for den strukturelle saldo er behæftet med usikkerhed, finder DI det uheldigt, at vismændene i deres rolle som finanspolitisk vagthund påpeger, at det er uproblematisk, at underskuddet bliver større end det tilladte i budgetloven.

Vismændene diskuterer en ny grøn skattereform. DI anerkender de af vismændene nævnte principper om tid til omstilling og gradvis indfasning. DI mener også, at der er behov for supplerende tiltag for at sikre teknologiudvikling. DI har fremlagt sit forslag til en grøn skattereform, der bygger på et styrket EU ETS og et ønske om at kunne igangsætte en hurtig implementering ud fra den kendte afgiftsstruktur. Herved undgås den store usikkerhed, der vil være omkring EU's statsstøttegodkendelse af kompensationsordninger til de konkurrenceudsatte virksomheder.

DI foreslår at igangsætte en grøn afgiftsreform straks med den struktur, DI peger på, og igangsætte et analysearbejde om, hvordan en grøn skattereform senere kan justeres afhængigt af udviklingen i EU's klimapolitik.

DI er generelt set enig i betragtningerne i temakapitlet om konjunkturudsving og finanspolitik. Stabiliseringspolitik bør som udgangspunkt tilrettelægges efter projekter, som kan igangsættes

hurtigt, og som har høj virkning på økonomien. Ligeledes er DI enig i, at fremrykninger af allerede aftalte skattelettelser er et godt middel i stabiliseringsøjemed. Samtidig vil DI påpege, at det samme gælder udskydelsen af planlagte skattestigninger.

DI mener dog også, at der er argumenter for at gennemføre ny strukturpolitik, som underfinansieres på kort sigt, i lavkonjunkturer. På længere sigt og i normale konjunktursituationer er DI enige i, at strukturpolitik skal finansieres.

DI noterer sig med tilfredshed, at finanspolitikken er holdbar, men pointerer, ligesom vismændene, at opgørelsen er usikker, og at billedet kan vende, hvis levetidsindekseringen af tilbage-
trækningsalderen ikke fortsætter.

DI mener også, at man skal være påpasselig med at betegne finanspolitikken som værende 'overholdbar', da det giver indtryk af, at finanspolitikken er for stram og kan lempes permanent uden risici. Der er stor usikkerhed om fremskrivningerne, og sigtepunktet bør som udgangspunkt være, at der er en pæn finanspolitisk holdbarhed, ligesom billedet er i dag – særligt når holdbarheden bygges på skønnede offentlige overskud efter 2050.

DI mener, at man skal være meget varsom, før man lemper underskudsgrænsen for den strukturelle saldo. Underskudsgrænsen i budgetloven bør kun være relevant i en lavkonjunktur, mens der i normale eller gunstige konjunkturperioder som udgangspunkt bør sigtes efter balance og overskud.

Derfor mener DI også, at en evt. lempeligere underskudsgrænse i budgetloven skal gøres betinget af et krav om et tilsvarende større overskud i en højkonjunktur.

DI er bekymret for, at en lempeligere underskudsgrænse vil flytte 'nulpunktet' for finanspolitikken, så der generelt set bliver ført en lempeligere finanspolitik, også i normale konjunktursituationer og højkonjunkturer.

Vismændene nævner, at en lavere underskudsgrænse vil gøre det muligt at erstatte det mellemfristede mål om balance i 2025 med et mål om underskud på eksempelvis ½ pct. af BNP.

DI finder det meget beklageligt, at vismændene åbner for at lempe målet om budgetbalance i 2025. Der er udsigt til en betydelig demografisk modvind i årene efter 2025, og målet om balance sikrer en god indflyvning til den periode. Usikkerheden om forløbet frem mod midten af århundredet er høj, og i den seneste fremskrivning fra Finansministeriet vurderes hængekøjeudfordringen at være blevet større. Lempes der på saldomålet i 2025, vil det have negative konsekvenser for den finanspolitiske hængekøje og holdbarheden.

Vismændene nævner, på linje med efterårsrapporten fra 2019, også muligheden for, at der kan indføres en fleksibilitet i budgetloven, så der åbnes for muligheden for begrænsede og midlertidige underskud.

Der er ikke behov for mere uklarhed i budgetloven, herunder en underskudsgrænse, som ikke er bindende, og som ikke sætter et klart loft over de offentlige underskud. Vismændenes forslag vil i DI's optik svække det finanspolitiske rammeværk og den finanspolitiske styring.

DI er enige med vismændene i, at regeringen bør fremlægge en 2030-plan. DI mener dog også, at det ikke skal ske ud fra et hensyn til at skabe troværdighed om en lempelse af budgetloven. En ny 2030-plan skal skabe klarhed om regeringens prioriteringer frem mod 2030, hvilket vil give et billede af det finanspolitiske råderum mv. og gøre den politiske debat mere gennemsigtig. Det er særligt relevant, når der som en del af klimaloven er en aftale om at reducere drivhusgasudledningen med 70 pct. i 2030, mens de konkrete værktøjer endnu ikke er specificeret.

DI kvitterer for et interessant og dybdegående kapitel om epidemiologi og økonomi, som indeholder en god gennemgang af et økonomisk felt, som har fået stort fokus på kort tid. Det er ifølge DI vigtigt at opbygge så meget viden som muligt, så Danmark og verden står bedst muligt rustet til en evt. ny pandemi i fremtiden.

Vismændene argumenterer for, at regeringen bør melde klart ud om mulige scenarier for, hvilke restriktioner der vil blive indført afhængigt af smitteudviklingen, evt. med inspiration fra New Zealand. Vismændene fremfører, at usikkerhed kan føre til, at borgere og virksomheder er tilbageholdende med f.eks. at igangsætte nye investeringer, hvilket vil reducere den langsigtede velstand. Øget klarhed vil mindske usikkerheden.

DI er enig med vismændene. Erhvervslivet har behov for højest mulig forudsigelighed i en meget usikker periode.

DI noterer derfor også med tilfredshed, at statsministeren har meldt ud, at regeringen vil udarbejde et varslingsystem. I det arbejde bør der også indgå overvejelser om, hvilke hjælpepakker, som f.eks. kompensationsordninger, der bliver indført ved bestemte kontakttal. Det havde været en kæmpe fordel, hvis varslingssystemet havde været på plads, inden den seneste opblussen i smittetallet og de nye restriktioner.

Det kan være vanskeligt at udarbejde et system, som kan anvendes i alle tilfælde, og der vil fortsat være behov for at gennemføre tiltag ad hoc. Men det er til stor gavn for erhvervslivet og økonomien, hvis der er klarhed om både restriktioner og kompensation.

SMVDANMARK

Kapitel I og II: Økonomisk politik, samt konjunktur og offentlige finanser

Coronapandemien har sat sit tydelige spor i dansk økonomi. BNP faldt med 6,8 pct. i 2. kvartal, hvilket var mere end mange forventede og skyldtes blandt andet at virksomhedernes forbrug i produktionen ikke har kunnet falde lige så meget, som produktionen selv. I den sammenhæng noterer SMVdanmark sig, at formandskabet forventer, at genopretning af dansk økonomi vil fortsætte – omend i et mere afdæmpet tempo (fra fjerde kvartal) – og samtidigt glæder vi os over, at Danmark sammen med de andre nordiske lande indtil videre er sluppet relativt billigt.

Det skyldes formentligt, at nedlukningen ikke har været alt for hård, og at industriproduktion og byggeri har kunnet fortsætte gennem krisen. SMVdanmark kan være bekymret for, om prognosen er for positiv givet de nedlukninger, der er begyndt at brede sig i flere europæiske lande.

Det er positivt, at vi også på arbejdsmarkedet kan se, at aktiviteten i dansk økonomi er tiltaget, idet arbejdsløsheden er faldende. Tilmed er det gået hurtigere, end vi har turdet håbe på. Vi mener dog, at formandskabet undervurderer, hvor hårdt arbejdsmarkedet har været ramt. Foruden de ledige samt dem på lønkomensation, så var mange offentligt ansatte og selvstændige også sendt hjem. Danske Bank har vurderet, at op imod hver 7. arbejdsplads i Danmark har været lukket ned. Det er en astronomisk arbejdsløshed, hvis vi måler den vej rundt.

Samtidigt vil SMVdanmark dog gerne fremhæve, at det ikke er alle steder i økonomien, hvor arbejdsløsheden rammer. På bygge- og anlægsområdet – som netop er et af de områder, der har løftet os igennem krisen – oplever de netop nu et højt niveau af mangel på arbejdskraft, som gør det svært at følge med efterspørgslen. Det underbygges også af opgørelser over ledige stillinger. På dette område er der ikke behov for finanspolitiske lempelser. Derudover er det ikke hensigtsmæssigt, at Danmark i en krisetid går glip af vækst og arbejdspladser som følge af, at vi ikke har løst de strukturelle udfordringer med mangel på arbejdskraft på dette område.

I Europa og herhjemme stiger smittetallet. Det ser vi på med en vis bekymring. For det må ikke føre til endnu en nedlukning af økonomien. I det lys vil vi gerne minde om, at WHO har understreget, at nedlukning ikke bør anvendes som det primære styringsværktøj mod corona. Nedlukninger er hverken gavnlige for samfundet eller virksomhederne, og det gør befolkningen fattigere. Nedlukninger bør først og fremmest anvendes i starten af kriser, så erhvervsliv og sundhedsvæsen får tid til at reorganisere sig. Herfra bør man finde andre styringsværktøjer. Men selv hvis samfundet ikke lukker ned, kan det stigende smittetal få stor økonomisk betydning. Forbrugere og virksomheder holder igen med investeringer og forbrug. Og det bekymrer os derfor, at forbruget i august og september er lavere end samme tidspunkt sidste år.

SMVdanmark vil gerne kvittere for, at formandskabet betoner, at det er vigtigt så hurtigt som muligt at fastlægge en troværdig plan for indfasning af en ensartet CO₂e-afgift på tværs af alle sektorer, samt at formandskabet fraråder tilskud og puljer, da det kan modvirke, at reduktionerne foretages på den samfundsøkonomisk billigste måde. I SMVdanmark mener vi, at det for samfundet er meget vigtigt, at vi får en plan for, hvordan vi gradvist får indfaset en CO₂e-afgift, og at CO₂e-afgiften skal tage højde for lækage, selvom det vil øge den samlede omkostning.

Kapitel III: Finanspolitisk holdbarhed

Det er glædeligt, at udgifterne i forbindelse med coronapandemien ikke ser ud til at kunne slå så stort et økonomisk hul i dansk økonomi, at de offentlige finanser bliver uholdbare på længere sigt. Holdbarhedsindikatoren falder fra 1,8 pct. af BNP sidste år til 1,6 pct. af BNP. Overholdbarheden skyldes, at vi kommer fra et godt udgangspunkt, hvor arbejdsmarkedsreformer gennem både Velfærdsaftalen (2006), Genopretningspakken (2010), Tilbagetrækningsaftalen (2011) og Budgetloven i (2012) har skabt en overholdbarhed i de offentlige finanser. De sunde offentlige finanser er noget, vi skal værne om.

SMVdanmark hæfter sig ved, at fremskrivningerne er forbundet med stor usikkerhed. Ikke alene er usikkerheden i fremskrivningerne i sig selv stor, men den konkrete udmøntning af Danmarks klimapolitik har også indvirkning, ligesom Danmarks nye tilgang til pandemier fremadrettet må forventes at påvirke Danmarks økonomi i negativ retning. Vi skal værne om holdbarheden på de offentlige finanser. Derfor vil SMVdanmark gerne fraråde, at man sætter holdbarheden over styr ved fx at standse indekseringen af folkepensionsalderen.

Kapitel IV: Konjunkturudsving og finanspolitik

SMVdanmark vil gerne kvittere for det store arbejde formandskabet har lagt i at udrede på hvilke områder og under hvilke forhold, en finanspolitisk ekspansion er fordelagtig. Vi mener dog, at formandskabet kommer til at sætte for stort fokus på f.eks. beskæftigelseseffekten af offentligt forbrug og investeringer og for lidt fokus på beskæftigelseseffekten af f.eks. lavere skat, som ellers har den fordel som instrument, at det kan implementeres relativt hurtigt. DØR kommer utilsigtet til at understøtte en anskuelse, der har en bias til fordel for større offentligt forbrug fremfor en anskuelse der sikrer en effektiv og efficient offentlig sektor med lavt skatte-tryk. Vi så derfor gerne, at DØR i kommende publikationer gik længere ind i dette stofområde.

Kapitel V: Epidemiologi og økonomi

Afslutningsvis vil vi gerne kvittere for kapitlets mange scenarieberegninger i den økonomisk-epidemiologiske model samt gennemgangen af de mulige politiktiltag. Jeres arbejde bidrager med vigtig viden både i dag og fremadrettet.

I SMVdanmark hæfter vi os særligt ved kommentarerne om, at test kombineret med betinget karantæne kan være en substitut for mere generel nedlukning – vel at mærke uden at øge antallet af dødsfald. Det må være et grundlæggende princip, at coronatiltagene sker med så få samfundsøkonomiske omkostninger som muligt, og vi håber, at regeringen vil tage dette ad notam. For i SMVdanmark sidder vi på første parket til alle de livsværk, der som følge af coronakrisen styrter i grus. Det må vi ikke tage let på.

Derfor glædes vi også over formandskabets opfordring til, at regeringen melder klart ud om, hvilke initiativer den påtænker at anvende, hvis den senere tids stigning i antallet af smittede fortsætter eller tager til. Her har DØRS en vigtig pointe ift. forudsigelighed. Det bør være muligt fra politisk side at fremlægge en offentlig handlingsplan for forskellige scenarier – f.eks. som den fremlagt i Irland eller New Zealand. Forudsigeligheden bør desuden ikke kun gælde restriktioner, men også forventninger til compensation, så virksomheder har mulighed for at vurdere, i hvilken grad de bør omlægge produktionen eller lukke forretningen.

LANDBRUG & FØDEVARER

Kapitel I: Aktuel økonomisk politik

Formandskabet mener, at regeringen bør melde klart ud om, hvilke initiativer den påtænker at anvende, hvis den seneste tids stigning i antallet af smittede fortsætter eller tager til. Landbrug & Fødevarer deler formandskabets opfattelse, men anerkender dog også, at regeringen har navigeret i ukendt farvand. I takt med at der opnås større viden om COVID-19 og smitteveje,

bør der være mulighed for at melde klarere ud om hvilke initiativer, der overvejes. Det vil sikre, at virksomhederne har bedre mulighed for at forberede sig.

Formandskabet finder det velbegrunder, at de generelle hjælpeordninger blev afviklet i forbindelse med, at nedlukningen blev ophævet i løbet af sommeren. Regeringen har i stedet indført målrettede støtteordninger rettet mod specifikke brancher og virksomheder, der fortsat er ramt af restriktioner. Disse ordninger udløber i løbet af efteråret. Landbrug & Fødevarer mener, at det vil være hensigtsmæssigt fortsat at målrette støtteordninger til sunde virksomheder, der rammes af nye restriktioner.

Landbrug & Fødevarer deler formandskabets vurdering af, at den planlagte finanspolitik i det fremlagte finanslovsforslag er passende. Ligeledes deler vi opfattelsen af, at der kan være grund til at overveje yderligere lempelser, såfremt konjunktursituationen forværres. Landbrug & Fødevarer finder, at der er en betydelig risiko for, at eksporten kan blive ramt yderligere som følge af den stigende smitte i Europa samt Storbritanniens udtræden af det indre marked.

I august fremlagde regeringen forslaget "Ret til tidlig pension". Landbrug & Fødevarer er kritisk overfor regeringens oplæg til finansiering. Her indgik en forhøjelse af den progressive sats for aktieindkomst og det skrå skatteloft for kapitalindkomst. Som formandskabet skriver, så er det en ulempe, at den reelle skattesats for små investorer vil blive op til 73 pct., hvilket vil hæmme incitamentet til investeringer i virksomheder og reducere beskæftigelsen. Landbrug & Fødevarer er meget forbeholden over for en forhøjelse. Til brug for en grøn omstilling er der brug for flere – ikke færre – investeringer i danske virksomheder.

Formandskabet behandler ikke finansieringsforslaget om lagerbeskatningen af selskaber. Landbrug & Fødevarer ser en række udfordringer og uhensigtsmæssigheder i forslaget, som dog med den politiske aftale ser ud til at være mere præciseret og bedre afgrænset end regeringens oplæg.

I forhold til finansskatten er Landbrug & Fødevarer bekymret for, at den yderligere skat på den finansielle sektor overvæltes på kunderne. Landbrug & Fødevarer er enige med formandskabet i, at regeringen bør fremlægge et samlet regnestykke, der sandsynliggør, at den finansielle sektor er skattebegunstiget, når det bruges som argumentation for indførelse af finansskatten.

Formandskabet finder, at en særlig finansskat vil være mere målrettet, hvis den er udformet som en beskatning af eventuel ren profit i sektoren. Formandskabet foreslår, at der indføres et fradrag for normalforrentningen af egenkapitalen (ACE allowance for corporate equity), så skatbasen kun udgør ren profit. Landbrug & Fødevarer bakker generelt op om et ACE-fradrag, da det vil fjerne incitamentet til at investere med gæld frem for egenkapital. Et ACE-fradrag bør ikke afgrænses til en specifik branche.

EUs stats- og regeringschefer besluttede i juli 2020 at oprette en genopretningsfond på €750 mia. Landbrug & Fødevarer har bakket op om denne beslutning og deler formandskabets vurdering af, at fonden kan være til fordel for Danmark og EU som helhed, uagtet at Danmark vil være nettobidragyder til fonden.

Formandskabet mener, at hovedelementet i en grøn skattereform bør være en generel drivhusafgift. Formandskabet finder endvidere, at lækageeffekt kan reduceres omkostningseffektivt ved at give et fradrag i drivhusgasafgiften til virksomheder, der er udsat for international konkurrence.

Landbrug & Fødevarer er imod en generel drivhusafgift, da den vil få markante konsekvenser for fødevarerhvervet og erhvervets konkurrenceevne. Det vil også være tilfældet, selvom der gives et bundfradrag på fx 80 pct. En sådan afgift vil bl.a. føre til en kraftig nedgang i den animalske produktion i Danmark, der vil fjerne grundlaget for den store danske andelssektor til væsentlig skade for vækst, eksport og beskæftigelse uden for de større byer. Den største drivhusgasudledning fra sektoren skyldes biologiske processer, som er svære at opgøre, da det er forbundet med stor usikkerhed, ligesom det ikke er muligt at omstille landbruget på samme måde som andre industrier, der kan elektrificeres. Landbrug & Fødevarer mener, det er nødvendigt at den grønne omstilling også fokuserer på teknologi og udvikling samt tilskud.

Formandskabet anbefaler desuden, at der igangsættes et arbejde med at vurdere forskellige modeller til kørselsafgifter i Danmark. Landbrug & Fødevarer vurderer, at regeringens foreslåede vejafgift for lastbiler har store negative konsekvenser for erhvervslivets konkurrenceevne. Øges beskatningen af den tunge trafik, bør provenuet føres tilbage til erhvervet.

Kapitel II: Konjunktur og offentlige finanser

Landbrug & Fødevarer vurderer, at genopretningen af økonomien vil gå en kende langsommere end forudsat af formandskabet. Landbrug & Fødevarer vurderer, at COVID-19 og smittebekæmpelsen vil dæmpe den økonomiske aktivitet og efterspørgslen på en række af vores vigtige eksportmarkeder i en længere periode. Samtidig er en række underliggende risici fortsat til stede. Det gælder bl.a. handelsspændinger mellem USA og Kina, samt Brexit. Det er vigtigt, at regeringen sikrer eksporterhvervene de bedst mulige vilkår i denne situation.

Mens nedlukningen af dansk økonomi især har ramt servicesektoren i de store byer, så rammer en eventuel eksportkrise i højere grad produktionsvirksomhederne. Produktionsdanmark ligger i høj grad uden for byerne. Vi vurderer, at der er risiko for, at en eksportkrise kan gå særligt hårdt ud over de danske länddistrikter.

I forhold til de offentlige finanser vurderer formandskabet, at det økonomiske tilbageslag og de finanspolitiske lempelser vil føre til et underskud på den strukturelle saldo på $\frac{3}{4}$ pct. af BNP i 2021. Dette er formelt et brud på budgetloven.

Coronakrisen har aktualiseret diskussionen af budgetlovens underskudsgrænse som formandskabet før har analyseret. Landbrug & Fødevarer deler formandskabets vurdering af, at loven er implementeret for restriktivt. Landbrug & Fødevarer bakker derfor op om formandskabets anbefaling af, at budgetloven lægger sig tættere op ad finanspagtens krav, så underskudsgrænsen på 0,5 pct. for den strukturelle saldo kan overskrides med yderligere 0,5 pct. af BNP i enkelte år.

Kapitel III: Finanspolitisk holdbarhed

Formandskabet finder, at finanspolitikken fortsat er overholdbar på den lange bane. Landbrug & Fødevarer lægger dog vægt på, at bidrag til holdbarheden først for alvor indtræffer om 20 år

og frem. Ligeledes hæfter vi os ved, at usikkerheden i lange fremskrivninger stiger med tidshorisonten.

Formandskabets analyse viser, at Danmark kan komme tæt på Stabilitets- og Vækstpagtens gældsgrænse på 60 pct. for den offentlige gæld (ØMU-gælden). Landbrug & Fødevarer mener, at det er vigtigt, at den Europæiske Union har nogle fælles regler for finanspolitikken for at sikre den økonomiske stabilitet i EU. Landbrug & Fødevarer støtter dog op om formandskabets anbefaling om, at Danmark aktivt arbejder for landespecifikke gældsregler. ØMU-gælden er en bruttoopgørelse af den offentlige gæld og i Danmarks tilfælde modsvares den af de offentlige aktiver, hvorfor nettogælden er tæt på nul. Sådan forholder det sig langt fra i mange andre lande.

DANSK ERHVERV

Dansk Erhverv kvitterer for gennemarbejdede analyser i Dansk Økonomi efterår 2020, der omhandler højaktuelle emner, der har stor relevans for dansk økonomi.

Dansk økonomi og pandemien

Dansk Erhverv ser med tilfredshed på den seneste genopretning af det danske arbejdsmarked. Vi er dog bekymrede for, at den stigende smittespredning i Danmark og på vores eksportmarkeder vil lægge en dæmper på genopretningen af dansk økonomi i resten af 2020 og foråret 2021.

Vi ser med stor bekymring på udviklingen i turisme- og oplevelseserhvervene, der indtil nu har båret en stor del af regningen for inddæmningen af smittespredningen. Desværre er vi ikke specielt optimistiske på udviklingen resten af 2020 og foråret 2021. Mere end 280.000 jobs er direkte eller indirekte knyttet til turisme- og oplevelseserhvervene.

Dansk Erhverv mener, at med de rette værktøjer er det muligt at lempe finanspolitikken yderligere uden overophedning af fx byggeriet. Det kan fx ske ved at ændre boligjob-ordningen til en boligjob- & oplevelsesordning, så danskerne også vil kunne opnå fradrag for ophold i feriehus, hoteller, camping, koncerter, sportsbegivenheder, forlystelsesparker, restaurantbesøg mv.

Dansk Erhverv er enige med vismændene i, at regeringen bør fremlægge en betinget varslingsplan, som vi har set det i fx New Zealand og Irland. En betinget varslingsplan, vil mindske usikkerheden for både virksomheder og husholdninger, og dermed de negative økonomiske konsekvenser af virusudbruddet.

Dertil er Dansk Erhverv enige med vismændene i, at regeringen bør fortsætte med teststrategien. Det er vores anbefaling, at der lukkes op for brug af private firmaer til at udføre lyntest i fx lufthavnen. En effektiv teststrategi vil bidrage til at Danmark bliver en sikker og tryk destination for både turister og erhvervsrejsende.

Klimapolitik og grøn skattereform

Dansk Erhverv bakker op om linjen i vismændenes rapport, og støtter analysen om, at den mest omkostningseffektive vej til realisering af de danske klimaambitioner og 70 pct. målet, er ved indførelse af en generel klimaafgift for hele økonomien.

Dansk Erhverv er fuldt ud på linje med vismændene. Både i den overordnede analyse samt de specifikke anbefalinger og betragtninger på de enkelte områder. Dog er det for Dansk Erhverv afgørende, at en klimaafgift skal ske med en kompensation for erhvervslivet, så det ikke bliver dyrere at drive virksomhed. Vi skal sikre, at virksomhederne får øgede incitamenter til at investere i den grønne omstilling, så Danmark bliver det bedste land til at udnytte den grønne omstilling. Erhvervsbeskatningen skal i den sammenhæng lempes, og her har Dansk Erhverv foreslået en lempelse af selskabsskatten til 19 pct.

Dansk Erhverv er kommet med et forslag til en grøn skattereform, hvor vi letter erhvervsbeskatningen, så vi fastholder konkurrenceevnen og ikke gør det dyrere at drive virksomhed i Danmark.

Reform af tidlig tilbagetrækning

Det er ingen hemmelighed, at aftalen om en ret til tidlig pension ikke er groet i Dansk Erhvervs have. Det er usundt for dansk erhvervsliv at trække raske medborgere ud af arbejdsstyrken. Det er også alt andet end sundt at pålægge erhvervslivet nye skatter. Vi står midt i en historisk økonomisk krise. Tiden er nu kommet til, at vi begynder at tale om, hvordan vi tjener pengene til vores land. Ikke kun hvordan vi bruger dem.

Overholdbarhed af de offentlige finanser

Det er tidligere gennemførte reformer, der har sikret, at de offentlige finanser i øjeblikket er overholdbare. Derfor er det nødvendigt, at Folketinget fortsat bekræfter forhøjelserne af aldersgrænserne for efterløn og folkepension i årene efter 2035. Alle scenarierne, der er opidset i rapporten, vil give store velstandstab for dansk økonomi, hvis tilbagetrækningsalderen ikke løftes yderligere efter 2035. Overholdbarheden af de offentlige finanser giver en unik mulighed for at Danmark bliver verdens bedste land at drive virksomhed i.

Dansk Erhverv erkender, at holdbarhedsberegningerne er forbundet med stor usikkerhed. Finansministeriet tryktestede for nyligt en række antagelser i de langsigtede fremskrivninger. Herunder antagelsen bag udviklingen i danskernes arbejdstid. I fremskrivningen lægges det til grund, at danskerne i fremtiden bliver ved med at arbejde det samme antal timer om året. Det er på trods af at danskernes arbejdstid er dalet mærkbart de senere år. Hvis den tendens fortsætter, vil hele overholdbarheden af de offentlige finanser forsvinde. Det er bestemt ikke et urealistisk scenarie. Historisk har der været en tendens til at danskerne veksler stigende økonomisk velstand til at holde mere fri; mere ferie og færre timers arbejde om ugen. Det understreger nødvendigheden af at Folketinget fortsat bekræfter forhøjelserne af aldersgrænserne for efterløn og folkepension samt fortsætter reformdagsordenen.

FORBRUGERRÅDET TÆNK

Kapitel I og II: Hjælpepakker

Formandskabet skriver om hjælpepakkerne (side 4 og side 19ff samt side 86ff), at det er positivt, at de fleste af de generelle hjælpepakker er afviklet, og at de specifikke bør afvikles i takt med, at nedlukningerne udfases fordi de begrænser virksomhedsdynamikken. Forbrugerrådet Tænk er som udgangspunkt meget enig og vil gerne tilføje det perspektiv, at – særligt hvis pandemien bliver langvarig – det er vigtigt, at produktion og forretningsmodeller har den fornødne fleksibilitet og omstillingsevne til at imødekomme nye forbrugsvaner. Fx har vi set en øget efterspørgsel på sundere og mere miljø- og klimavenlige produkter og digitale løsninger igennem de seneste måneder.

Herudover undrer vi os over, at staten ikke har stillet mere offensive betingelser for at yde virksomhedstilskud og udløse hjælpepakker. Fx, at man ikke har betinget tilførsel af flere milliarder i ny kapital til SAS af, at der dels sætter mere skub i den grønne omstilling, dels overholder gældende forbrugerbeskyttelsesregler, som fx at tilbagebetale forbrugernes ubrugte billetter indenfor rimelig tid. Her har det også undret os, at hjemsendte medarbejdere på lønkompensation ikke hjemmefra har udført mulige arbejdsopgaver, og dermed bidraget til at kompromittere husholdningernes økonomi. Til sammenligning har hjælpepakken til rejsebureauerne været direkte målrettet mod at muliggøre, at de har kunnet tilbagebetale skyldige beløb for aflyste rejser til deres kunder, og dermed overholder deres samfundsansvar selvom der også her er en uensigtsmæssig konserverende effekt i branchen. Sådanne krav om at servicere forbrugeren i videst muligt omfang begrænser de negative økonomiske effekter af nedlukningen.

Kapitel I: Komplexitet i pensionssystemet

Formandskabet opfordrer (side 26) til, at Pensionskommissionens forslag ikke skal komplicere pensionssystemet yderligere. Forbrugerrådet er meget enig. Dels er de forskellige pensionsprodukter svære at forstå, dels er det næsten umuligt at gennemskue samspillet mellem de offentlige og private ordninger, herunder de forskellige ordninger, der i dag eksisterer i overgangsperioden fra arbejdslivet til pensionstilværelsen.

Kapitel II: Forbrug og gæld

Formandskabet konstaterer (side 63), at store dele af forbruget hurtigt er blevet genoprettet efter nedlukningen i marts. Forbrugerrådet Tænk vurderer, at det i betydeligt omfang skyldes, at mange forbrugere var godt ruste privatøkonomisk, da krisen tog fart. Det er klart, at det billede kan ændre sig med pandemiens langsigtede konsekvenser som fx øget arbejdsløshed og senfølger. Men vi ser en vigtig pointe i, at en del af "beredskabet" til at modstå samfundskriser som den nuværende, er at forbrugerne har en sund privatøkonomi. Det er derfor relevant fremadrettet, at have løbende fokus på forbrugernes gældsætning og holde øje med, om der er forretningsmodeller eller låneprodukter, der leder til overgældssætning og øger forbrugernes sårbarhed mod tilbageslag og kriser.

Kapitel III: Særlig skat på den finansielle sektor

Formandskabet omtaler (side 26 og 194ff) den særlige skat regeringen ønsker at pålægge den finansielle sektor ifm. aftalen om tidligere tilbagetrækning. Forbrugerrådet Tænk har ingen holdning til selve aftalen. Men at finanssektoren blot vil sende en betydelig del af skatten videre til forbrugerne i form af højere priser finder vi på forbrugernes vegne naturligvis ikke rimeligt, og det er jo helt klart heller ikke politikernes hensigt. Som vi flere gange har peget på, så illustrerer dette, at der er et konkurrenceproblem i finanssektoren. Vi er helt enige med formandskabet, når der henvises til rapporter fra Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen og fra Det Økonomiske Råd, der alle peger på den manglende konkurrence i finanssektoren. Når formandskabet samtidig fremhæver, at international litteratur påpeger den betydelige markedsmagt og mulighed for overprofit i finanssektoren, så viser det at det er på tide at igangsætte en større analyse af konkurrencesituationen i hele den finansielle sektor, som formandskabet efterlyser. Forbrugerne har betydelige økonomiske transaktioner med den finansielle sektor som fx lån, forsikringer, betalinger, investeringer og pension. Derfor har forbrugerforholdene og konkurrencen i den finansielle sektor fuldstændig afgørende betydning for forbrugerens privatøkonomi og dermed, hvor godt rustet Danmark og danskerne er i tilfælde af en samfundskrise som den nuværende.

Kapitel III: Klima

Formandskabet behandler også den grønne omstilling (side 27 og side 144ff), og at der skal en generel drivhusafgift til at fremme omstillingen. Det er vi enige i – vi plejer at tale om at prisen på produkter og services skal afspejle at forureneren betaler. En sådan afgift vil kunne sikre, at de markedspriser, som forbrugerne og virksomheder står overfor, kommer til at afspejle de reelle (samfundsmæssige) omkostninger ved bl.a. klimamål og flere af de andre verdensmål. Og det vil også blive nemmere for forbrugerne at tage aktive, oplyste valg og bidrage efter egen overbevisning. Forbrugerrådet Tænk finder det desuden positivt, at formandskabet også anviser løsninger på nogle af de udfordringer som der følger med (fx fordelingsspørgsmålet og konkurrence med udlandet), når man bruger afgifts-instrumentet.

Kapitel V: Epidemiologi og økonomi – smitte app

Forbrugerrådet Tænk vil gerne kvittere og rose det store arbejde der er lagt i udarbejdelsen af kapital 5. Den måde formandskabet har forsøgt at sammenkoble økonomiske og epidemiologiske modeller for at vurdere, hvordan vi som samfund bedst kan afbøde nogle af omkostningerne ved et af de største ikke-økonomiske samfundsproblemer, vi har stået med i nyere tid, og anviser nogle relevante og hensigtsmæssige politiske instrumenter, finder vi demonstrerer Det Økonomiske Råds store berettigelse. Det er klart, at der vil være muligheder for at forbedre og finjustere analyserne, men sådan er det jo, når man går nye veje.

I rapporten peges (side 358) på, at appen Smitte|Stop formentlig kun har haft en beskedent virkning – bl.a. fordi den ikke er særlig udbredt. Det er selvfølgelig uheldigt, at der har været tekniske problemer, men det er jo ikke usædvanligt med så hurtigt et digitalt udviklingsprojekt. Forbrugerrådet Tænk har bidraget til arbejdet med at udvikle appen, bl.a. for at sikre, at forskellige privacy issues blev adresseret på en god måde. For det er helt afgørende for den slags værktøjer kan virke, at brugerne føler sig trygge og bliver motiveret til at bruge dem. Derfor vil

skal vi opfordre til, at myndighederne fremadrettet trækker på civilsamfundet og fx en organisation som Forbrugerrådet Tænk, der vil kunne teste og udbrede sådan et værktøj og som kan trække på dyrebare viden om adfærdsdesign og drift.

CEPOS

Aktuel økonomisk politik

CEPOS er helt enig i, at det er godt, at de generelle hjælpepakker er afviklet. Hjælpepakkerne har en tendens til at holde hånden under eksisterende virksomheder. Det skader virksomhedsdynamikken og velstandsskabelsen. En meget stor del af produktivitetsvæksten kommer fra, at mindre produktive virksomheder lukker og mere produktive virksomheder overtager markedsandele. Denne proces fryses til is med hjælpepakker.

CEPOS er enig i, at der ikke er behov for flere finanspolitiske lempelser. Danskernes privatøkonomi er generelt velkonsolideret og har potentialet til at øge det private forbrug. Det, der begrænser den økonomiske aktivitet, er smitten (der bl.a. holder forbrugerne hjemme) og begrænsninger på virksomhedernes ønske om at holde åbent (f.eks. restauranter der ikke må holde åbent efter kl. 22). Det er i høj grad udbudssiden af økonomien, der begrænser væksten, og det kan ekspansiv finanspolitik vanskeligt korrigeres.

Vismændene lægger op til, at finanspolitikken kan lempes yderligere, hvis smittebilledet forværres i Danmark og i udlandet i 2021. Hvis det er udbudssiden af økonomien, der er årsag til et tilbageslag, er det svært at se begrundelsen for en finanspolitisk ekspansion. Hertil kommer, at ECBs pengepolitiske lempelser også har effekt i Danmark.

CEPOS savner en diskussion af det regeringen kalder en "krigskasse" på 9,2 mia. kr. på finansloven. Pengene er øremærket Corona-relaterede offentlige udgifter. Det er mange penge, og der er risiko for at pengene går til tiltag, der ikke giver et samfundsøkonomisk afkast. Vismændene gør opmærksom på, at tilskud og subsidier gør klimaomstillingen unødigt dyr i forhold til en CO₂-afgift. I debatten har det været nævnt, at krigskassen også kan bruges på klimatiltag. Risikoen er, at krigskassen bliver et tag-selv-bord for interesseorganisationer og særinteresser i klimadiskussionen.

CEPOS er enig med vismændene i, at regeringens vedtagne Arne-pension reelt er lavere pensionsalder til udvalgte grupper. Det er ikke lavere pensionsalder til nedslidte, da der ikke er sammenhæng mellem nedslidning og tiden på arbejdsmarkedet. I forliget om Arne-pensionen er forhøjelsen af aktie- og kapitalindkomstbeskatningen heldigvis droppet. CEPOS undrer sig over, at vismændene i deres analyse ikke tager mere afstand fra forslaget, da skat på aktie- og kapitalindkomst er blandt de mest forvridende skatter.

Det er godt, at vismændene kritiserer Arne-pensionen for at gøre vores udviklede pensionssystem endnu mere indviklet, ligesom det problematiseres, at formueaftrapningen kan indebære høje sammensatte marginalskatter på pensionsopsparing. CEPOS har beregnet disse til at kunne nå over 100 pct., hvis man vil på Arne-pension. Dvs. at man bliver fattigere af at spare

op. Dette kan svække opbakningen til vores private pensionssystem, hvilket håndteres i forbindelse med den kommende Arne-pension.

Vismændene kritiserer med god grund forslaget om en særskat på den finansielle sektor til finansiering af Arne-pensionen. Den vil være stærkt forvridende, og skatten vil i høj grad blive betalt af husholdninger og virksomheder. CEPOS har derimod svært ved at se relevansen af overvejelserne om en skat på overnormalt afkast. Rapporten viser ikke, at der er overnormalt afkast i bankerne, og aktiekurserne tyder på det modsatte.

CEPOS er helt enig i, at de klimapolitiske mål mest effektivt opnås via en ensartet afgift på drivhusgasser. Dermed får man markedet til at drive omstillingen. Planøkonomiske tiltag som tilskud, teknologikrav og forbud gør omstillingen unødigt dyr.

Vismændene belyser fordele og ulemper ved den nye genopretningsfond i EU. CEPOS havde gerne set, at man mere eksplicit tog stilling til, om fonden er en god eller dårlig ide. Lande med et svagt økonomisk udgangspunkt (f.eks. lande som har forsømt reformer og har ført uansvarlig økonomisk politik) kan forventes at modtage flest midler fra den nye fond. Vismændene gør rigtigt opmærksom på, at fonden kan slække på budgetdisciplinen i fattigere EU-lande. Den nye mekanisme kan nemlig skabe en forventning, om at lande med et svagt økonomisk udgangspunkt også i fremtiden bliver belønnet med EU-midler. Ved ikke at gennemføre reformer kan mindre velstående EU-lande via EU-systemet blive belønnet for bl.a. dårlig budgetdisciplin.

37 pct. af støtten fra fonden målrettes klimatiltag. Det indebærer en risiko for, at EU-landene baserer deres klimapolitik på tilskud og planøkonomi, hvilket vil fordyre den grønne omstilling i EU.

Offentlige finanser og konjunkturer

Vismændene lægger op til, at underskudsgrænsen i budgetloven skal lempes fra ½ til 1 pct. af BNP. Dette kunne synes oplagt, da der er en betydelig overholdbarhed på de offentlige finanser, svarende til 1,6 pct. af BNP ifølge vismændene og 1 pct. af BNP ifølge Finansministeriet. Over sommeren har mange politiske partier imidlertid ytret ønske om at ophæve levetidsindekseringen af folkepensionsalderen engang i fremtiden. Et stop for levetidsindekseringen vil indebære, at overholdbarheden forvandles til et holdbarhedsproblem. Regeringen har nedsat en pensionskommission til at analysere problemstillingen. CEPOS' anbefaling er, at man venter med at træffe en beslutning om at rykke på underskudsgrænserne, indtil rapporten er fremlagt, og et stort flertal i Folketinget bakker op om levetidsindekseringen. Det er opbakningen til levetidsindekseringen, der giver frihedsgrader i den økonomiske politik på den korte bane. Hvis den opbakning ikke er der, kan det ikke anbefales at lempe på underskudsgrænserne.

Det er bemærkelsesværdigt, at ØMU-gælden i de kommende år kommer tæt på 60 pct.-grænsen iflg. vismændenes fremskrivning af dansk økonomi. Det kan have implikationer for et eventuelt ønske om at øge budgetunderskudsgrænsen fra ½ til 1 pct. af BNP. Iflg. Finanspagten kræver en forhøjelse af budgetunderskudsgrænsen nemlig, at ØMU-gælden ligger væsentligt under 60 pct.-grænsen.

Holdbarheden på de offentlige finanser

Vismændene beregner, at en fastholdt pensionsalder på 70 år eller derunder indebærer uholdbare offentlige finanser. CEPOS er enig med vismændene i, at levetidsindekseringen af pensionsalderen er afgørende for den finanspolitiske holdbarhed, og at denne ikke må sættes over styr.

Konjunkturudsving og finanspolitik

CEPOS er enig i, at aktiv finanspolitik kun bør anvendes ved større udsving i den økonomiske aktivitet, og at fine-tuning bør undgås.

Vismændene refererer studier, der viser, at skattelettelser har større aktivitetseffekt end øget offentligt forbrug og virker lige så hurtigt. Desuden viser de, at der er tegn på, at multiplikatoren for øget offentligt forbrug er under 1, hvilket betyder, at øget offentligt forbrug virker negativt på aktiviteten i den private sektor.

CEPOS undrer sig over vismændenes eksplicitte afstandtagen fra en strukturpolitik, der også kan have en aktivitetseffekt på den korte bane. Nyrups skattereform fra 1993 er et vellykket eksempel på en skattereform, der sænkede den øverste marginalskat med 6 pct.point, og som var markant underfinansieret i de første år. Det gjaldt også for Foghs Forårspakke 2.0 fra 2009. Tilsvarende kunne en grøn skattereform være underfinansieret til en start.

CEPOS er enig i, at fremrykning af allerede vedtagne skattelettelser er et velegnet instrument til konjunkturstimulering.

Vismændene fremfører flere argumenter for, at øget offentligt forbrug ikke er velegnet som konjunkturinstrument. CEPOS vil tilføje den pointe, at øget offentligt forbrug ofte vil indebære flere offentligt ansatte. Eftersom det bliver svært at afskedige offentligt ansatte, når stimuleringen skal ophøre, kan der meget nemt blive tale om en varig stigning i det offentlige forbrug.

Det er godt, at vismændene er skeptiske over for offentlige investeringer som konjunkturstimulering. Erfaringerne fra fremrykningen af offentlige investeringer i 1993/94 og i 2009/10 var, at kun en brøkdel af investeringerne kom i gang til tiden.

Epidemiologi og økonomi

Vismændene har flere gode betragtninger i forhold til samfundets håndtering af COVID-19 og fremtidige pandemier. CEPOS er meget enig i vigtigheden af løbende at monitorere smitten gennem stikprøver.

Vismændene kunne med fordel have gjort mere ud af at belyse vigtigheden af frivillige adfærdsændringer i forhold til statens nedlukning af økonomien. En bred vifte af litteratur peger på, at befolkningernes frivillige adfærd – ofte hjulpet på vej af information og signaler fra staten – har været langt vigtigere for at begrænse smitte end statens nedlukninger.

FINANS DANMARK

Den aktuelle konjunktursituation, finanspolitik og klimapolitik

Finans Danmark deler formandskabets vurdering af konjunktursituationen, og at den aktuelle finanspolitik, herunder de gennemførte lempelser med afsæt i coronaepidemien, er passende – hvilket også skal ses i sammenhæng med frigivelsen af de tre ugers feriepenge. Vi bemærker i den forbindelse, at de oprindelige argumenter for at indefryse de fem ugers feriepenge ikke længere er aktuelle. Også i det lys bør det overvejes at åbne for udbetaling af de resterende to ugers indefrosne feriepenge. Det underbygges af, at risikoen ved at stimulere for lidt vurderes at være større end risikoen ved at stimulere for meget i den nuværende situation.

Finans Danmark finder det samtidig afgørende, at der hurtigt kommer politisk klarhed over de virkemidler, som regeringen vil bruge for at nå sine klimamålsætninger. Det er vigtigt for danskerne, og ikke mindst for virksomhederne og deres rådgivere, at kende de fremtidige forudsætninger og vilkår.

Hjælpepakker under coronakrisen

Finans Danmark finder det ligesom formandskabet positivt, at de fleste generelle hjælpepakker nu er udfaset, og at specifikke hjælpepakker bør rettes mod de brancher, som er direkte berørt af nedlukninger og restriktioner, så længe disse er i kraft. Statens generelle hjælpepakker har været nødvendige og omfattende og har holdt hånden under sunde virksomheder – men også under mindre sunde virksomheder.

Finans Danmark tilslutter sig formandskabets vurdering, at der er god ræson i fremover i større omfang at gøre brug af garantiordninger til banklån, da dette medfører en vurdering af den enkelte virksomheds fortsatte økonomiske bæredygtighed. Vi bemærker, at udskydelse af moms- og skattebetalinger har tilført virksomhederne et stort milliardbeløb i ekstra likviditet, og at nogle moms- og skattebetalinger er udskudt helt frem til foråret 2021. Først når disse betalinger forfalder, vil det stå helt klart, hvilke virksomheder der kan klare sig uden hjælp.

Særskat på den finansielle sektor

Finans Danmark deler formandskabets vurdering, at skattebaser grundlæggende bør være brede og ensartede, hvilket også har været normen for de senere årtiers skattepolitik i Danmark. Særskatten på den finansielle sektor varsler et bekymrende brud med denne sunde norm. Usikkerhed om de skattemæssige rammer er gift for virksomheders investeringer og udviklingsplaner i alle brancher, især hvis fremtidige ændringer kan ske vilkårligt og uden fagøkonomiske argumenter.

Vi er derfor enige med formandskabet i, at det som minimum kræver gode og fagligt underbyggede argumenter, hvis man skal afvige fra denne norm. Her nævner formandskabet opvejning af en eventuel skattebegunstigelse for den finansielle sektor som et muligt argument. Vi er dog også enige i, at hvis dette argument skal gøres gældende, bør regeringen fremlægge en beregning, der påviser en samlet skattebegunstigelse. Beregninger i den seneste Skatteøkonomiske Redegørelse (2019) viser imidlertid, at den finansielle sektor i dag er underlagt en skatte-sanktion på ¾ mia. kr., fordi provenuet fra lønsumsafgiften er større, end momsfrigtagelsen tilsiger.

Som et andet muligt argument nævner formandskabet, at skatter kan mindske incitamenter til overdreven risikotagning. I dag er dette dog håndteret via en omfattende regulering af sektoren, som blandt andet kommer til udtryk i tilsynspraksis og detaljerede krav til kapital og likviditet. Desuden er der ikke meget evidens for, at skatteinstrumentet rent faktisk øger den finansielle stabilitet.¹ Her bør det også bemærkes, at en højere selskabsskat øger skatten på egenkapital, hvilket reducerer incitamentet til en høj egenkapitalandel og modstandsdygtighed i sektoren.

Endelig argumenterer formandskabet for, at beskatning af overnormal profit i sektoren kan udgøre et legitimt argument for særskatten. Hertil vil Finans Danmark dog bemærke, at danske bankers indtjening på kerneforretningen har været under pres i årevis som følge af blandt andet negative renter, efterlevelse af et voksende regelkompleks og bekæmpelse af økonomisk kriminalitet. Kurserne på bankaktier er faldet og ligger p.t. væsentligt under den bogførte værdi, og sammenligner vi egenkapitalforretningen med andre danske C25-virksomheder, ligger danske banker absolut i den lave ende. Vi undrer os i den forbindelse over, at formandskabet uden nogen bemærkning eller refleksion nævner, at regeringen angiver bankernes "særdeles store overskud" i sin argumentation for særskatten. Overskuddet skal naturligvis ses i forhold til investorerne egenkapital, der aktuelt udgør omtrent 400 mia. kr.

I øvrigt har internationale institutioner som IMF og EBA understreget, at en robust indtjening i banker er en forudsætning for et stabilt og velfungerende finansielt system. De har i den forbindelse peget på et afkastniveau, der ligger over, hvad danske og europæiske banker har leveret i de senere år, ligesom Den Europæiske Centralbank har taget særlige initiativer for at afskærme bankers indtjening imod effekten af negative renter.

Hvis man følger formandskabets overvejelser om at beskatte evt. overnormal profit, bør dette som udgangspunkt gælde alle brancher. Det rejser i øvrigt spørgsmålet, hvordan man kvantificerer overnormal profit, hvilket i praksis er svært. Formandskabet foreslår en ACE-model, som oprindeligt er designet til at korrigere for skattefordelen ved fremmedkapital. Hvis denne model skal omformes til beskatning af overnormal profit – uden at kompromittere vækst og entreprenørskab mv. – bør den som minimum tage højde for, at merafkastet på risikovillig kapital (equity premium) er betydeligt, og at det varierer mellem brancher, virksomhedernes alder og over tid.² I praksis vil det blive meget kompliceret, men vil under alle omstændigheder kræve et normalafkast markant højere end, hvad der tidligere er foreslået for fradrag under en ACE-model.

Endelig diskuterer formandskabet, hvordan prisingen kan være påvirket af konkurrencesituationen i sektoren. Med 63 banker i Danmark, en internationalt set høj kundemobilitet og med en af de billigste modeller for boligfinansiering i Europa i form af det dansk realkreditsystem

---

1) Se fx Devereux M., N. Johannesen og J. Vella (2019): Can Taxes Tame the Banks? Evidence from the European Bank Levies, *The Economic Journal*, Volume 129, Issue 624, November 2019.

2) Formandskabet påpegede således i sin efterårsrapport i 2019, at erhvervskapitalens forrentning i de senere år ikke var faldet i samme takt som de sikrere renter i penge- og obligationsmarkedet, hvilket indikerer et stigende merafkast til risikovillig kapital.

er det efter Finans Danmarks opfattelse svært i praksis at argumentere for svag konkurrence i den danske banksektor.

Samtidig vil vi pointere, at det er en misforståelse, at øget konkurrence vil skærme kunderne fra at blive ramt af højere priser som følge af særskatten – tværtimod. I et marked med hård konkurrence vil priserne være tæt bundet til omkostningerne. Da en højere selskabsskat øger prisen på egenkapital, hvilket i kraft af kapitalkrav mv. på banker også øger deres omkostninger ved at udstede lån mv., må skatten derfor ventes at blive overvæltet i priserne, når konkurrencen er hård. Og langt de fleste nyere empiriske studier på området finder faktisk, at øget beskatning overvejende overvæltet på kunderne i form af højere priser, og kun en lille del tages fra profitten.³

Finanspolitisk holdbarhed og det danske pensionssystem

Finans Danmark deler formandskabets betragtninger vedrørende betydningen af indekseringen af folkepensionsalderen, som aftalt i velfærdsaftalen i 2006 og tilbagetrækningsaftalen i 2011. Vi vurderer dog, at en fortsat bred opbakning til velfærds- og tilbagetrækningsaftalerne, som er afgørende for den finanspolitiske holdbarhed, forudsætter, at man ser nærmere på tilbagetrækningsfleksibiliteten før og efter folkepensionsalderen.

I den forbindelse er det værd at se nærmere på mulighederne for enten at målrette opsparing sidst i arbejdslivet eller øge mulighederne for at udbetale en vis andel af ens egen pension nogle år inden folkepensionsalderen. Efter folkepensionsalderen er det vigtigt, at der er gode incitamentter til at fortsætte arbejdslivet lidt endnu, evt. på deltid. Der findes allerede flere muligheder for dette, bl.a. opsat pension og særlige seniorfradrag.

Et andet vigtigt element er naturligvis, at alle har lige adgang til de samme pensionsprodukter, så pensionstilværelsen kan planlægges på lige vilkår, uanset om man har sin pensionsopsparing i et pengeinstitut eller i et pensionselskab. I dag kan pengeinstitutter ikke udbyde livrenteprodukter, som har mange gode kvaliteter, herunder at de sikrer omtrent samme udbetaling i hele pensionstilværelsen. De samme muligheder bør være til stede for pensionskunder i pengeinstitutter. Af den grund foreslår Finans Danmark, i tråd med Konkurrencerådets anbefaling i december 2019, at der nedsættes en arbejdsgruppe, som bl.a. ser nærmere på muligheden for, at pengeinstitutter kan udbyde et nyt livrentelignende pensionsprodukt.

Endelig deler Finans Danmark formandskabets bekymring om kompleksiteten af pensionssystemet, som nu er øget med retten til tidlig pension. Det bør være et vigtigt fokusområde for den kommende kommission. Kompleksiteten i sig selv og hyppige ændringer er omkostningsfulde, både hvad angår rådgivning og implementering.

---

3) Jf. gennemgangen af nyere forskningslitteratur i Finans Danmarks analyse "Effekter af særskat på danske banker", 2020.

ARBEJDERBEVÆGELSENS ERHVERSRÅD

Kapitel I: Aktuel økonomisk politik

Formandskabet vurderer, at der ikke umiddelbart er behov for yderligere finanspolitiske lempelser. Hvis konjunktursituationen forværres markant, kan yderligere finanspolitiske lempelser dog blive nødvendige.

AE ser ikke helt så positivt på udsigterne for dansk økonomi som Formandskabet og mener, at der hurtigt kan blive behov for yderligere finanspolitiske lempelser. Krisen har været hård ved de grupper i samfundet, som i forvejen har vanskeligt ved at finde fodfæste på arbejdsmarkedet. Nye finanspolitiske tiltag bør tilgodese dette, hvis behovet opstår.

AE mener også, at formandskabet burde have adresseret den voksende langtidsledighed, og AE havde i den forbindelse gerne set konkrete arbejdsmarkedspolitiske anbefalinger fra Formandskabet til at imødegå stigningen i langtidsledigheden. AE savner også analyser af de fordelingsmæssige konsekvenser af krisen.

Formandskabet argumenterer for, at en ensartet afgift på udledningen af drivhusafgifter bør drive den grønne omstilling. Formandskabet er samtidig kritiske over for tilskud til klimainvesteringer.

Et effektivt middel til at nå vores klimamålsætninger vil uden tvivl være en ensartet afgift på udledning af drivhusgasser. Derfor støtter AE en generel afgift på drivhusgasser. Det er dog vigtigt, at der lægges en troværdig plan for en indfasning, så både forbrugere og virksomheder har tid til at tilpasse sig, samt at den nødvendige teknologi skal kunne nå at blive udviklet. I udformningen af afgiften – eller i en tilhørende grøn skattereform – er det helt centralt, at der tages højde for fordelings effekterne, således at afgiften ikke får en social slagside.

Dertil kommer lækageproblematikken, som kan medføre, at virksomhederne blot flytter produktionen til lande med lempeligere klimalovgivning end Danmark. Det vinder det globale klima ikke på, mens jobbene forsvinder fra Danmark. Disse forhold gør en ensartet afgift på udledning af drivhusgasser til en mere kompliceret øvelse end i de økonomiske lærebøger og det giver god mening at støtte investeringer i grønne teknologier.

Kapitel II: Konjunktur og offentlige finanser

Formandskabet forventer en relativt hurtig genopretning af dansk økonomi.

AE er enige med formandskabet i, at dansk økonomi har klaret sig bedre end først frygtet. Det samme kan i et vist omfang også siges for den globale økonomi. Usikkerheden i den globale økonomi er fremadrettet dog ikke blevet mindre.

Formandskabet skriver, at der er gode argumenter for at lempe budgetlovens underskudskrav fra ½ pct. til 1 pct. af BNP. Som alternativ nævner Formandskabet, at man kan tillade 1-2-årige overskridelser af det nuværende underskudskrav. EU's regler tillader, at man gør begge dele på en gang.

AE er helt enige med Formandskabet i, at underskudskravet bør lempes til 1 pct. Danmark har således ingen historik for underskuds- eller gældsproblemer – heller ikke i de mange år, der gik forud for budgetloven fra 2014.⁴

Den ekstra fleksibilitet i form af 1-2-årige overskridelser bør ikke være et alternativ til en lempelse, men et supplement.

Kapitel III: Finanspolitisk holdbarhed

Formandskabet skriver, at den midlertidige stigning i ældredgifterne frem mod 2040 med fordel kan udglattes over flere år via den offentlige gæld. Formandskabet vurderer (i kapitel II), at det vil være forsvarligt at sigte efter et underskud på f.eks. ½ pct. i en kommende mellemfristet plan.

Hvis man skal følge Formandskabets ræsonnement til ende, bør regeringen ikke sigte efter balance i 2030, men efter et underskud på ca. ½ pct. af BNP svarende til de midlertidige ældredgifter. Det er nemlig Finansministeriets fremskrivning og ikke Formandskabets, der vil ligge til grund for en kommende 2030-plan. Derfor vurderer AE, at regeringen ifølge ræsonnementet bør sigte efter et underskud på ca. ½ af BNP i 2030.

Ifølge Formandskabets fremskrivninger vil Danmarks offentlige nettogæld være omkring nul frem mod 2050, hvorefter vi vil have en eksplosivt stigende nettoformue. Regeringen skal derfor – efter AE's opfattelse - ikke være bange for at øge den offentlige gæld for at investere i den grønne omstilling og håndtere fremtidige kriser og midlertidige ældredgifter.

Kapitel IV: Konjunkturudsving og finanspolitik

Formandskabet vælger i kapitlet at se bort fra, at konjunkturer kan have længerevarende effekter på økonomien.

I de senere år har en lang række internationale forskningsstudier dokumenteret, at kriser har langsigtede effekter på økonomien, f.eks. i form af øget langtidsløshed og lavere teknologisk vækst.⁵ Det er ærgerligt, at Formandskabet ser bort fra de effekter og fra de langsigtede gevinster af aktiv finanspolitik.

Formandskabet ser nærmere på en række teoretiske grunde til, at konjunkturtilstabiliserende finanspolitik kan virke upræcist og med forsinkelse.

AE påskønner Formandskabets diskussion af tidshorizonten for finanspolitiske lempelser. Det er imidlertid vigtigt at holde tidshorizonten op imod, hvor lang tid økonomiske kriser varer. Formandskabet skønner, at outputgabet var negativt i 10 år efter Lehman Brothers krakkede i 2008 og i 6 år efter Kartoffelkuren i 1986. Hvis den samlede forsinkelse for offentlige investerings-

---

4) Jf. <https://www.ae.dk/analyser/reglerne-for-finanspolitikken-forhindrer-en-sund-krisepolitik> og <https://www.ae.dk/analyser/budgetloven-staar-i-vejen-for-krisepolitik-velfaerd-og-groen-omstilling>.

5) Jf. f.eks. <https://www.ae.dk/analyser/ny-forskning-krisepolitikken-har-skadet-oekonomien-varigt>.

projekter er f.eks. 3-8 år, bør man altså stadig bekæmpe kriser ved at fremrykke offentlige anlægsprojekter. Det har en international forskergruppe med bl.a. Joseph Stiglitz og Nicholas Stern også konkluderet på baggrund af en rundspørge blandt over 200 topøkonomer tidligere i år.⁶

Formandskabets overvejelser taler i øvrigt for, at offentlige institutioner og Landsbyggefonden løbende opbygger et arsenal af anlægsprojekter, der kan skydes af med kort varsel. Det kan kræve, at man forlænger levetiden af VVM-vurderinger.

Formandskabet diskuterer, hvor meget finanspolitiske lempelser stimulerer økonomien – kaldet multiplikator-effekten⁷. De citerer to danske studier samt en international litteraturgennemgang af Ramey (2019)⁷. Formandskabet konstaterer på baggrund af Rameys studie, at multiplikatoreffekten er større for skattetiltag end for f.eks. offentlige investeringer, og at der ikke er robust evidens for, at multiplikatoreffekten er størst i lavkonjunkturer.

Både OECD, FN og Den Internationale Valutafond (IMF) har under coronakrisen anbefalet deres medlemslande at bruge offentlige investeringer og forstærkede sociale sikkerhedsnet som middel til at få økonomien på fode igen.⁸

IMF baserede i World Economic Outlook April 2020 deres vurdering af multiplikatoreffekten på et litteraturstudie af Gechert & Rannenberg (2018).⁹ Studiet viser, at multiplikatoreffekten af offentlige udgifter er noget større i lavkonjunkturer end i højkonjunkturer. Alle Gechert & Rannbergs udgiftsmultiplikatorer for lavkonjunkturer ligger over det spænd på 0,6-1, som Formandskabet opridser på baggrund af Ramey. Gechert & Rannenberg finder f.eks., at multiplikatoreffekten for offentlige investeringer er 2,3 i lavkonjunkturer og 0,4 i højkonjunkturer.

Derudover har offentlige investeringer en større effekt end skattetiltag, hvis man skal tro Gechert & Rannenberg, mens Formandskabet konkluderer det modsatte på baggrund af Rameys studie.

SÆRLIGT SAGKYNDIG TORBEN M. ANDERSEN

Coronakrisen har ramt dansk økonomi hårdt og radikalt ændret den økonomisk-politiske diskussion. Konjunkturprognosen forventer et tilnærmelsesvist V-forløb for dansk økonomi med et markant fald i aktiviteten i 2020 og en markant genopretning i 2021. På den baggrund konkluderes det, at der ikke er behov for yderligere finanspolitiske lempelser. Det er velbegrundet, at

---

6) https://academic.oup.com/oxrep/article/36/Supplement_1/S359/5832003.

7) <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.33.2.89>.

8) Jf. www.oecd.org/berlin/publikationen/Interim-Economic-Assessment-2-March-2020.pdf, www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/PB_58.pdf og <https://content.govdelivery.com/accounts/USIMF/bulletins/2a4353e>.

9) <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/joes.12241>.

der på nuværende tidspunkt ikke er grundlag for at føre en mere ekspansiv finanspolitik. Profilen i opgangen er derimod et åbent spørgsmål, da der er en række usikkerhedsfaktorer. Der kan således vise sig et behov for at understøtte økonomien.

Danmark er mindre hårdt ramt end de fleste andre lande, og rapporten indeholder en udmærket diskussion af det hidtidige forløb af coronakrisen med nedlukninger og hjælpepakker osv. Det er et åbent spørgsmål, om de mindre dybe økonomiske konsekvenser i Danmark i forhold til de fleste andre OECD land skyldes udgangspunktet, smittudvikling/nedlukningsstrategier, hjælpepakker eller økonomiens struktur m.m.

I forhold til coronakrisen påpeges usikkerheden omkring den fremtidige udvikling. Denne diskussion har to delelementer. Det første er knyttet til smittespredning, udvikling af effektive behandlingsformer og ultimativt udviklingen og udbredelsen af en vaccine. Selv med et relativt optimistisk vaccine-scenarie vil det tage en betydelig tid at sikre en global udbredelse af en vaccine.

Yderligere må der forventes strukturelle forandringer i kølvandet på pandemien. Nogle igangværende strukturelle ændringer kan have fået øget fart (e-handel, virtuelle møder, hjemmearbejde osv.), og andre kan være drevet direkte af pandemien (de-globalisering, ændrede supply chains m.m.). Bekymring om nye pandemier kan også få betydning for transport og turisme m.m.

På den baggrund er det til den optimistiske side, når analysen er baseret på følgende: "Hovedscenariet antager, at der udvikles en vaccine eller en effektiv behandling inden for et års tid sådan at pandemiens adfærdsmæssige virkninger på økonomien aftager i løbet af 2021" (p39). Korte dybe nedgange i aktiviteten er sjældne, og efter finanskrisen var der også en generel tendens til at forvente en hurtigere "normalisering" end det faktisk blev tilfældet.

Der savnes også en nærmere diskussion af mulighederne for at indrette varslingsystemer og hjælpepakker, når nedlukninger er mere differentierede i forhold til geografi og brancher, se også nedenfor i relation til kommentaren til kapitel V.

I rapporten argumenteres der for at udnytte mulighederne for at ændre den nedre budgetgrænse for den strukturelle budgetsaldo fra 0,5 % til 1 % af BNP inden for rammerne af EU's budgetpolitiske rammeværk. Gælden – særligt nettogælden – er lav, og finanspolitikken er holdbar (se nedenfor). Samtidig vil den strukturelle saldo iflg. fremskrivninger være negativ i en længere periode. En ændret grænse vil derfor sikre et større finanspolitisk spillerum i forhold til konjunkturudsving. Dette er en overbevisende argumentation.

En stor del af diskussionen i kapitlet er knyttet til mulige bindinger skabt af bruttogældsgrænsen på 60 % af BNP. I fremskrivningen kommer bruttogælden tæt på denne grænse, selvom nettogælden er lav (og negativ det meste af fremskrivningsperioden). Betoningen af 60 % gældsgrænsen kan diskuteres, da den ikke har været en bindende begrænsning i EU's finanspolitiske rammeværk, og mange lande har systematisk overskredet grænsen. Der er derfor ikke stor troværdighed omkring denne grænse. Fagligt er det også svært at se stærke argumenter for

at have denne grænse for bruttogælden som et særligt styringspunkt. Derimod savnes der en diskussion af, hvordan budgetloven kunne ændres, så en ændret saldogrænse kombineres med tiltag, der sikrer symmetri i forhold til konjunkturændringer (modvirke deficit bias), samt inddragelse af både niveau og profil for budgetsaldoen i holdbarhedsberegningerne.

Der gives en udmærket diskussion af udviklingen i brutto- og nettogælden, og hvorfor en række forhold betyder en stigning i bruttogælden uden en tilsvarende udvikling i nettogælden. Formandskabet gentager et argument om fremrykning af pensionsbeskatningen med udgangspunkt i, at nutidsværdien af fremtidige skattebetalinger bør indgå i en vurdering af boniteten af de offentlige finanser. Det er rigtigt, men en tilsvarende argumentation gælder nutidsværdien af de fremtidige forpligtigelser. Alt dette gøres i en vurdering af den finanspolitiske holdbarhed, og det er ikke umiddelbart klart, hvorfor der skal være en asymmetrisk behandling af aktiver og passiver andet end en tilpasning til nogle uhensigtsmæssigt indrettede EU-regler.

Analysen af den finanspolitiske holdbarhed indeholder en række interessante bidrag, herunder udviklingen i offentligt forbrug og betydningen af ændringer i tilbagetrækningsalderen. Kapitlet er dog langt, og en stor del af materialet i afsnittet om offentligt forbrug (og den historiske udvikling set i forhold til beregningsprincipperne) kunne med fordel have været placeret i et teknisk baggrundsnotat.

I rapporten opsummeres resultatet af holdbarhedsanalysen således: "Det betyder, at man under fremskrivningens forudsætninger permanent kan sænke skatterne med 37 mia. kr. uden at spare på de offentlige udgifter, eller hæve udgifterne med et tilsvarende beløb uden at skulle hæve skatterne" (side 206). Det er korrekt i en snæver teknisk fortolkning, men det forudsætter, at læseren forstå dybden i bemærkningen "under fremskrivningens forudsætninger". Læsningen af kapitlet synes mere at give grundlag for den konklusion, at analysen viser, at finanspolitikken er holdbar. Usikkerheden og især det faktum, at overskuddene ligger meget lang frem i tid, og i helt afgørende afhænger af en fastholdelse af levetidsindekseringen af pensionsalderen, betyder i en samlet vurdering, at der ikke er yderligere frihedsgrader i den økonomiske politik inden for en overskuelig horisont.

I analyserne af finanspolitisk holdbarhed lægges den fremtidige indeksering af pensionsalderen til grund, selvom dette strengt taget afviger fra de grundlæggende principper om alene at tage udgangspunkt i eksisterende regler og vedtaget lovgivning. Denne praksis i holdbarhedsanalyserne har været begrundet i en bred politisk opbakning og dermed troværdigt knyttet til indekseringsreglen. Den seneste tids diskussion stiller spørgsmålstejn ved dette, og dermed også dette princip for analyser af finanspolitisk holdbarhed. Også af den grund er det problematisk at fremstille resultatet af holdbarhedsberegningerne som anført ovenfor. Det kan også på den baggrund diskuteres, om der som hovedresultat altid bør vises en holdbarhedsberegning givet vedtagne regler og så en beregning under forudsætning såfremt indekseringsreglen følges.

Kapitel III omhandler stabiliseringspolitik og indledes med en principiel diskussion. Den indledende teoretiske diskussion er meget kortfattet og giver ikke et fuldkomment billede af udviklingen inden for nyere konjunkturteori og dermed behov for og effekter af stabiliseringspolitik.

Gennemgangen af praktiske forhold omkring stabiliseringspolitiske tiltag er udmærket, men bliver lidt lang og lærebogsagtig. Der savnes også en nærmere diskussion af betydningen af de udløsende faktorer bag en konjunkturedgang. Som eksempel var effekterne af finanskrisen i stort omfang påvirket af uligevægte opbygget i årene før krisen. Det var derfor ikke umiddelbart et mål at føre økonomien tilbage til udgangssituationen; fx var et fald i bygge- og anlægsaktiviteter efter en række år med "overophedning" en nødvendig del af tilpasningen.

Det mest interessante i kapitlet er analysen af, hvorledes fx en ændring i offentligt forbrug påvirker brancher, typer af arbejdskraft (alder, køn, uddannelse, herkomst) og geografi. Der gøres en række simplificerende antagelser (som også klart diskuteres), men analysen er trods dette meget interessant. Desværre følges den ikke op af en tilsvarende analyse af, hvorledes et fald i det private forbrug, investeringer eller eksport vil påvirke forskellige brancher og typer af arbejdskraft. Effekterne kunne også sammenstilles med effekterne af coronakrisen. En sådan analyse ville være utrolig interessant i forhold til at identificere, i hvilket omfang finanspolitikken kan modvirke konjunkturedgange forårsaget af fald i den private efterspørgsel (forbrug, investeringer og eksport). En sådan analyse ville formodelig underbygge, at der ikke er et tæt match, hvilket har vigtige implikationer. Den traditionelle debat om stabiliseringspolitik bygger på en implicit antagelse om, at beskæftigelse på tværs af brancher, uddannelsesstyper m.m. er perfekte substitutter. Dette er i stigende grad en misvisende antagelse. Endvidere ville analysen vise, at betydelige omstillinger er nødvendige på tværs af brancher og jobs, for at finanspolitikken kan modvirke effekterne af et fald i den private efterspørgsel, hvilket igen påpeger, at dette ikke nødvendigvis er hensigtsmæssigt ved meget kortvarige nedgange, som også har nogle tilpasningsomkostninger. I rapporten konkluderes det (side 217), at finanspolitik er velegnet til stabilisering af stød fra økonomiens efterspørgselsside, og "det kan eksempelvis dreje sig om et international konjunkturomslag, der påvirker eksportefterspørgslen...". Denne konklusion er langt fra selvfølgelig, og den fremlagte analyse viser også, at de traditionelle finanspolitiske instrumenter har beskedne effekt for blandt andet industrien.

Kapitel IV giver en introduktion til og en diskussion af epidemiologi og økonomi. Det er et interessant kapitel, der giver en udmærket opsamling og perspektivering af centrale problemstillinger knyttet til emnet.

Den betydelige usikkerhed påpeges flere gange i gennemgangen. Usikkerhed har tydeligt været et grundvilkår i hele det hidtidige forløb af coronapandemien. Informationssættet har løbende udviklet sig gennem coronakrisens forløb, selvom der fortsat er betydelig usikkerhed om de sundhedsmæssige aspekter (spredning, varighed af immunitet osv.). Hertil kommer usikkerheden om de afledte økonomiske konsekvenser. I diskussionen af de forskellige strategier savnes en kobling til denne fundamentale usikkerhed. Analysen anlægger på sin vis helt rimelige antagelser, men ved coronakrisens start var der meget stor usikkerhed om mange forhold, og informationen var simpelthen ikke tilgængelig for at foretage et valg af strategi, på den måde kapitlet stiller det op. Det er også stadig svært at afgøre, om den valgte strategi var optimal. Valget mellem sundhedspolitiske strategier er derfor ikke helt enkelt, og var reelt et valg mellem at følge et forsigtighedsprincip med nedlukninger eller et vent-og-se forløb for at vurdere alvoren i udviklingen. Der er selvkært potentielt store asymmetrier i de politiske konsekvenser.

Vi er nu i en fase, hvor smittespredning søges reduceret via differentierede, lokale tiltag. Det har mindre gennemgribende konsekvenser, også for økonomien. Det efterlader imidlertid en betydelig usikkerhed: Kan der komme nye restriktioner? Hvor lang tid i forvejen er de kendte? Hvor længe vil de være gældende? Det er et spørgsmål, om vores viden nu er på et niveau, hvor dette kan sættes på formel i forhold til tilstandsbetingede regler - Hvis smitten (målt hvordan?) i en kommune overskrider x , så gælder følgende y restriktioner. Irland og Norge har indført sådanne varslingsystemer, og det kunne være nyttigt med en nærmere diskussion heraf. Designet af sådanne systemer vil dog fortsat have nogle udfordringer, blandt andet i forhold til "lead-time" og varighed af givne nedlukninger. I forlængelse heraf kommer et spørgsmål om behov og mulighed for at designe hjælpepakker til sådanne differentierede tiltag, som måske kun er gældende i en kort periode.

Sammenfattende er det en meget interessant rapport med mange vigtige analyser og betragtninger. Rapporten er meget lang, og kunne med fordel være kortere. Meget tekst er skrevet i passiv stil, hvilket gør læsningen tung.

SÆRLIGT SAGKYNDIG METTE EJRNÆS

Efterårets rapport er et vigtigt bidrag til diskussionerne om, hvordan dansk økonomi vil blive påvirket af coronakrisen. Rapporten indeholder en række grundige analyser og litteraturgenemgange af forskellige forhold, som vil have betydning for dansk økonomi.

Kapitel II: Konjunktur og offentlige finanser

Kapitlet indeholder en diskussion af, hvorledes Corona påvirker produktivitetspotentialet. Her diskuteres risikoen for længerevarende struktureffekter. Denne diskussion er vigtig, og det kunne være interessant at få uddybet, hvilke forhold som gør, at det skønnes mest sandsynligt, at effekterne ikke er længerevarende.

Kapitlet beskæftiger sig også kort med udviklingen i boligpriserne og bemærker, at boligmarkedet indtil videre har klaret sig bemærkelsesværdigt godt. Det kunne have været interessant at dykke lidt mere ned i, hvorfor boligsalget så hurtigt steg på trods af usikkerhed om fremtidige privatøkonomiske forhold.

Kapitel IV: Konjunkturudsving og finanspolitik

Dette er et spændende og vigtigt kapitel, som belyser mulighederne for at føre en konjunktur-stabiliserende finanspolitik. Kapitlet indeholder en god gennemgang af de vigtigste faser i finanspolitikens virkning. Kapitlet illustrerer således fint de grundlæggende problemer med at føre en konjunktur-stabiliserende finanspolitik, f.eks. at behovet for finanspolitik erkendes. Det betyder, at man skal kunne forudsige, hvor økonomien befinder sig i en konjunkturcykle. Her viser kapitlet, at der findes betydelige fejlskøn på væksten af BNP. Det bemærkes også, at prognoserne på væksten i BNP har svært ved at forudsige vendepunkter i væksten. Dette ses klart i figur IV.6 og IV.7, hvor prognoserne lavede store fejlskøn for 2009. Da dette aspekt er så centralt, kunne det være interessant, hvis kapitlet havde beskæftiget sig mere med hvilke alternative metoder eller data, som kan bruges til at identificere vendepunkter. Det ville også være

interessant at vide, hvor meget generelt man kan sige om vendepunkterne, og hvor meget som er specifikt for den enkelte krise. Her kunne man have set på flere tidligere kriser for at se, om forløbene op til er ens.

Kapitel V: Epidemiologi og økonomi

Kapitlet undersøger sammenhængen mellem epidemiologi og økonomi og benytter den nyeste forskning inden for emnet til at opstille en model, hvori forskellige strategier til håndtering af virusudbrud kan illustreres. Kapitler giver en meget fin gennemgang af modellen og viser den optimale politik. Man kunne dog have ønsket lidt mere diskussion af betydningen af modellens antagelser. En vigtig antagelse er at modellen ikke tillader for heterogeneitet. Det betyder, at alle individer har samme sandsynlighed for at smitte (herved udelukkes superspredere) og samme sandsynlighed for at dø (ingen specielle risikogrupper). Det betyder, at modellen ikke kan skelne mellem ældre og yngre individer. Disse forsimpinger gør, at nogle af sammenligningerne af de forskellige strategier er vanskelig. Det er f.eks. ikke muligt at undersøge konsekvenserne af en strategi for højrisikoindivider. Således kan modellen ikke bruges til at vise at de potentielle konflikter mellem høj- og lavrisikoindivider. Empirisk har man fundet, at effekten af afbødningsstrategien, som er anvendt i Sverige, betyder, at ældre nedjusterede deres forbrug relativt mere end yngre sammenlignet med en generel nedlukning (som anvendt i Danmark).¹⁰

Et andet forhold, som ikke er med i modellen, men efterfølgende diskuteres, er, at der i starten af en epidemi er en betydelig usikkerhed om, f.eks. hvor dødelig og smitsom virussen er, og den viden bliver først kendt senere i forløbet. Denne usikkerhed kan muligvis berettige til en inddæmning eller undertrykkelsesstrategi i starten, indtil der er bedre viden om virussen. Det samme argument vil gælde, hvis der løbende kommer ny viden, som forbedrer behandlingsmulighederne.

SÆRLIGT SAGKYNDIG HELENA SKYT NIELSEN

Efterårets rapport er helt naturligt centreret omkring betydningen af den aktuelle Coronakrise og epidemier mere generelt. Rapporten indeholder nogle interessante analyser, som giver et relevant bidrag til den økonomisk-politiske debat om effekten af og håndteringen af den aktuelle krise.

Kapitel IV "Konjunkturudsving og Finanspolitik" indeholder en gennemgang af aktiv finanspolitisk stabilisering. I denne forbindelse er det nyttigt at tænke på de fire faser i finanspolitikens virkning (figur IV.1), som er afgørende for, hvor hurtigt finanspolitiske tiltag virker. Dette vil jeg knytte to kommentarer til. For det første ville det være naturligt at diskutere betydningen af det politiske system. Sammenlignet med fx USA er der i Danmark ikke så langt fra "erkendt behov" til "implementering" af et finanspolitisk tiltag. I kapitlet nævnes, at eksisterende empiriske undersøgelser af effekten af finanspolitiske tiltag ikke er direkte overførbare fra en stor økonomi som USA til en lille åben økonomi som Danmark. Det skyldes ikke kun økonomi, men også den politiske proces. For det andet kan det

---

10) Social distancing laws cause only small losses of economic activity during the COVID-19 pandemic in Scandinavia.

undre, at man ikke har diskuteret annonceringseffekter og forventningsdannelse lidt nøjere, når omdrejningspunktet for hele rapporten netop er Coronakrisen. I forbindelse med vedtagelsen af udbetaling af feriepenge og en ekstraordinære check til overførselsmodtagere var man opmærksom på, at forbrugerne er fremsynede, så effekten på forbruget allerede så småt ville vise sig i løbet af sommeren 2020, selvom pengene først kom i omløb i oktober 2020. Ligeledes i forbindelse med de generelle kompensationsordninger til virksomheders faste udgifter og lønkompensationsordningen var det afgørende, at virksomhederne stolede på løfter om lynhurtige og generøse hjælpepakker.

Kapitel V "Epidemiologi og Økonomi" giver en lang og grundig gennemgang af nyere analyser af den gensidige sammenhæng mellem epidemiologi og økonomi. Set i lyset af erfaringerne fra Coronakrisen, ville det være informativt at tænke over og diskutere, hvilken rolle information og 'learning' om den specifikke virus, herunder inkubationstid, smitteveje, behandling, dødelighed osv. spiller for den optimale økonomisk-politiske håndtering. Dette vil kræve en mere fleksibel specifikation af π 'erne. Ud over de allerede beskrevne overvejelser i kapitlet, er det oplagt, at en hurtig nedlukning af samfundet giver epidemiologer og læger tid til at forstå og dele information om, hvordan man bedst håndterer den aktuelle virus.

